

ЛИСТ ЧИТАЧА —
ДО ДРУКУ!

КІНЕЦЬ ЕПОХИ АБСУРДУ...

Роздуми просвітянки зі стажем

2003 рік залишиться в моїй пам'яті як **останній рік епохи абсурду**. Останній тому, що абсурд дійшов до крайньої межі, а за межею розпочинається щось принципово інше.

Краще чи гірше — не в останню чергу залежить і від усіх нас.

А тепер згадаємо найабсурдніші події року, що минув.

Конституційна реформа — абсурд № 1. Л. Кучма з В. Медведчуком і В. Януковичем знають, що ходен із них як кандидат у Президенти не є прохідним (одні прийшли з тюрми, інші — туди на черзі), от вони цілий рік і чинять безчинства з Конституцією, думають усіх перехитрити, переграли, обвести навколо пальця, і не допустити народного улюбленця Віктора Андрійовича Ющенка до влади.

Спочатку Л. Кучма влаштував абсурд із так званім "всенародним" обговоренням конституційної реформи, потім абсурд із відкликанням уже "обговореного" законопроекту. Потім з'являється законопроект Медведчука—Симоненка і хитромудрого підлабузника С. Гавриша. Далі — початок ганебних антинародних висновків кишеневого Конституційного суду і протистояння у Верховній Раді опозиції і так званої "більшості". Незважаючи на драматичність ситуації, я потішилася з чергового абсурду — єдністю "пихатих і пузатих" (як називав їх П. Симоненко) з "авангардом пролетаріату", очолюваного тим же Симоненком. І ті й інші об'єдналися в єдиному пориві забрати у свого народу право на вибори, право на голос. Далі абсурд продовжується: по радіо й телебаченню перераховують протести від "трудових колективів", які надходять на адресу Президента: трудящі протестують проти того, що опозиція стоїть намертво, власне, за їхнє головне право — право голосу, право вибирати. А це, виявляється, трудящим заважає працювати.

У цьому році в нас були ще ЄЕП і Тузла. Хоч конфлікт на Тузлі, викликавши хвилю патріотичних почуттів в українців, закінчився досить несподівано: договором про спільне викорис-

Різдвяні узорі. Фотоетюд Г. Оборської

тання Керченської протоки. Навпевне, для цього Путіну і Кучмі й потрібна була Тузла.

А тепер давайте згадаємо абсурдні події в Генеральній прокуратурі. "Начудив" Піскун зі своїми заявами, які згодом оголошувалися помилковими. Після посмертних листів Гончарова Піскун заявляє, що слідство у справі Гонгадзе завершується, відбувається арешт Пукача. Після цього Піскуна знімають, Пукача випускають, а новоспечений Головний прокурор Васильєв заявляє, що справу Гонгадзе ще не розкрито і навряд чи буде розкрито. А свідки зникають один за одним...

А тепер давайте згадаємо, як приймали бюджет і люди В. Януковича на повному серйозі нам доводили, що 205 гривень набагато краще отримувати, ніж 237! **Це хіба не абсурд?**

Вінцем його було рішення Конституційного суду про конституційність третього терміну Л. Кучми. Це яскравий приклад, як найвищий орган контролю за правовими колізіями в Україні не пройшов випробування **здоровим глуздом**. Це сигнал про те, що ми, як правова держава, зайшли в глухий кут.

Наш народ захищається тим, що перестає на будь-що реагувати й будь-що сприймати. Саме це й потрібно командам Кучми, Медведчука, Януковича. Остуділий народ, який нікому не вірить, ні на що не реагує, а часто вже й нічого не розуміє, — саме те, що потрібно владі. Таким народом можна маніпулювати, що влада і робить, використовуючи свої засоби масової інформації.

Тепер про найабсурднішу подію за межами України: це вибори в Росії! Не допустити в

свою "Государственную Думу" жодного демократа — оце ментальність "старшого" брата! А Кучма позаздрив Путіну: "Так з таким парламентом можна справи робити!" І це говорить людина, яка декларує європейський вибір?! У Новорічному привітанні Кучма пообіцяв, що буде з нами жорсткий, щоб ми, не дай Бог, не зруйнували того, що вони з Медведчуком і Януковичем набудували. Ну що ж, якщо доживемо — побачимо! Тримайсь, Україно! Оскільки Росія теж про нас не забуде, ми ще відчуємо, на які справи здатна "Государственная Дума", начинена спецслужбами, комуністами і Жириновськими... До речі, в Новоріччю ніч на всіх українських телеканалах, крім першого Національного, йшли російські "огоньки", і ми мали можливість бачити Вольфовича, який у костюмі Сатани (що сидів на ньому, наче він і народився так), разом із ансамблем "Отпетые мошенники" виконав роль самого себе.

Досить про сумне. Хоч і не в нас, але в новому році є значна радісна подія! Це — перемога нового покоління демократичних сил Грузії! Перемога гідності, консолідації, справедливості, сміливості! Приклад нам усім, як діяти злагоджено, наполегливо, відважно — здобуваючи перемогу. Віват, Грузіє!

Особиста радість — теж була... Вперше по моїй рідній землі ступили ніжки моєї малесенької онученьки Олеси. Вона навчилася ходити й навіть підтанцювати під мою і її улюблену мелодію "Червона калина", де є геніальні слова: "Одна любов на все життя, одна журба до забуття, і Україна — бо в нас іншої нема!" Якби в рік виборів усі укра-

їнці щодня слухали цю пісню, та ще й підспівували, та ще й щоб думали, та й ще щоб діяли, — ми обов'язково б виграли вибори! Господь послав нам достойну людину — Віктора Андрійовича Ющенка. Цей рік — вирішальний! Щоб зміни в Україні відбулися, кожен на своєму місці робімо все, на що здатні, на що вистачає сил: хто може молитися — молимося день і ніч, хто має хист від Бога словом врозумляти народ, хай заточує перо, а коли цього вимагатиме ситуація, — усі виходимо на вулиці й скажімо осоружній владі своє слово! Пора, українці, пора!

● Алла ТКАЧ,
м. Київ

ВІД РЕДАКЦІЇ.

Лист просвітянки Алли Ткач — перший у нашій читачській пошті 2004 року. Друкуючи його, ми звертаємося до всіх, хто читає нас сьогодні, з проханням виконати наше "домашнє завдання".

Напишіть, як ви оцінюєте політичний, економічний та соціальний стан початку 2004 року. Яке враження справили на вас святкові програми телевізійних каналів, що працюють в інформаційному полі України? Коротко спрогнозуйте ті "еволюційні позитивні зміни", про які йшлося у новорічному привітанні Президента Л. Кучми, а також спробуйте поміркувати над тим, які "катаклізми" та "революції" мав на увазі Леонід Данилович, гарантуючи, що їх у 2004 році не буде. Назвіть найгарячіші теми в політиці, економіці, соціальному та культурно-духовному стані України, які варто висвітлювати на сторінках тижневика "Слово Просвіти".

Сьогодні в номері:

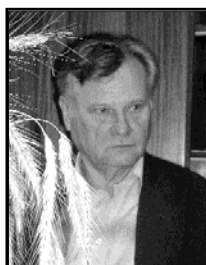
Оксана Білозір:
"Щастя —
це єдність"

стор. 3

Село
на нашій
Україні...

стор. 4—5

Небо-
дарний
цілитель

стор. 6

Правда
і порядок
Всесвіту

стор. 7

Школа
Євгена
Білоусова

стор. 8

Тарасова
Церква

стор. 9

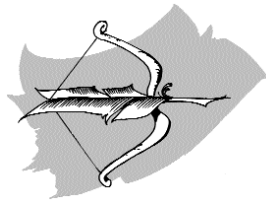
Письменни-
ця Ніна
Матвієнко

стор. 11

Свято від
Руслани

стор. 15

ПРЕМ'ЄРА РУБРИКИ: СЕЛО НА НАШІЙ УКРАЇНІ

З писемних джерел знаємо, як потерпало наше село у давнину від набігів кочівників, яким лишалося після навал татаро-монголів. І добре уявляємо образ українського села як соціальної формації в докріпацькі та кріпацькі часи. "Село неначе погоріло, Неначе люди подуріли" (Т. Шевченко). Але те, що сталося

з селом у минулому столітті, ні з якими най-трагічнішими руїнами не порівняєш. Село як громада втратило свій уклад. За рівнем цивілізації села, подібного до українського, селянина, подібного до українського, в країнах Європи не зустрінеш. Руйнування українського села триває. Не приходить туди добробут, сучасний сервіс, сучасні умови праці. Пограбоване, обдере, темне, воно стоїть на узбіччі розвитку, узбіччі суспільства.

Між Бахмачем і Прилуками курсує дизель. Мені часто доводилося ним їздити. Сходив я на "720-ому кілометрі".

Йти звідси мені кілометрів із шість. Через село, потім — лісом, а далі — полем, що прихилилося до долини.

Цього разу я скочив зі сходинки вагона, оглянувся — сам. Переступив колію — ні, не сам. На пеньку сидів чоловік, скидав черевики.

— Здрастуйте. От добре — разом буде веселіше йти, — кажу я, наближаючись до подорожнього.

Він байдуже глянув на мене, щось буркнув. Потім дістав із кошика букет тюльпанів, а туди поклав черевики. Підвівся і босоніж рушив.

— Навіщо ж ви так? Земля холодна.

— Рідна земля не буває холодною, — відказав і попростував до стежки.

Я йшов за чоловіком-філософом, як у думках назвав його. У правій руці він тримав кошик. Ліва простяглася вперед. У ній — букет тюльпанів; квіти — парникові, і тонкі стебла не тримали важких голівків. Вони похилилися на руку, ніби обнімаючи її.

Ідучи за чоловіком, я розумів, що своєю присутністю порушую його урочисту тайну. Але й відступати не хотілося. Так заінтригував мене цей чоловік-дивак.

Стежка роздвоїлася. Ширша повела ліворуч угору, де за садами виднілося село. Я завжди ходив саме нею. Вужча йшла низом поза садами, городами.

Не говорити ж мені до спини. І ми йшли мовчки.

Садки закінчилися. Через дорогу починався ліс. Зелене узлісся неприродно замерехтіло синявою. Наблизилися, а то — кладовище. Величезні дубові хрести, пофарбовані у синій колір, свідчили, що кладовище давнє. Видно, синя барва тайла в собі якийсь місцевий звичай. І ніхто не насмілювався порушити його. Могिला свіжа, а хрест синій. Правда, збоку тулилися кілька поховань, обрамлених сучасними металевими оградками й дешевими пам'ятниками.

Біля одного такого хреста подорожній став. З кошика вийняв целофановий кульок, розгорнув на землі і став на коліна. Поклав на могилу схилені голівки тюльпанів, кілька цукерок, печиво і завмер.

Я тихо відступив. Мені треба було вийти на свою дорогу. І я пішов. Скільки пройшов, не знаю. Та образ незнайомця не полишав мене. І я повернув назад.

Застав я його в тій же

ЗАРОСТАЄ МОЯ БОРОЗНА...

непорушній позі. Він не подав і виду, що зачув мої кроки. На хрест сіла синичка, цвірінькнула. Вона забачила поживу і чекала, поки люди розійдуться.

Нарешті чоловік заворушився, взувся і, ніби звертаючись до мене, а чи до самого себе, промовив:

— Через дві години дизель вертатиметься. Треба встигнути.

— Давайте познайомимося, — кажу йому. Назвав себе. У відповідь:

— Іван Васильович.

Знову я йду за спиною. Вуличка вузенька. Восени її розбили машини. Ковбані та глибокі колії. Подумалося, що ця сільська вуличка була б доброю смугою перешкод на майданчику, де випробовують авто.

По обидва боки вулички — сумне видовище. Ось двір, як двір: на паркані кіт, у дворі собака гавкає. Значить, є живі душі. Інший — розвалений: штахетини впали, бур'яни у вікна заглядають, дах провалився. І так через хату. То руїна, то хтось живе, обзивається. З хвіртки викотився на велосипеді хлопчик. Педаль поодпадала, що все ж хтось назиряє за двором.

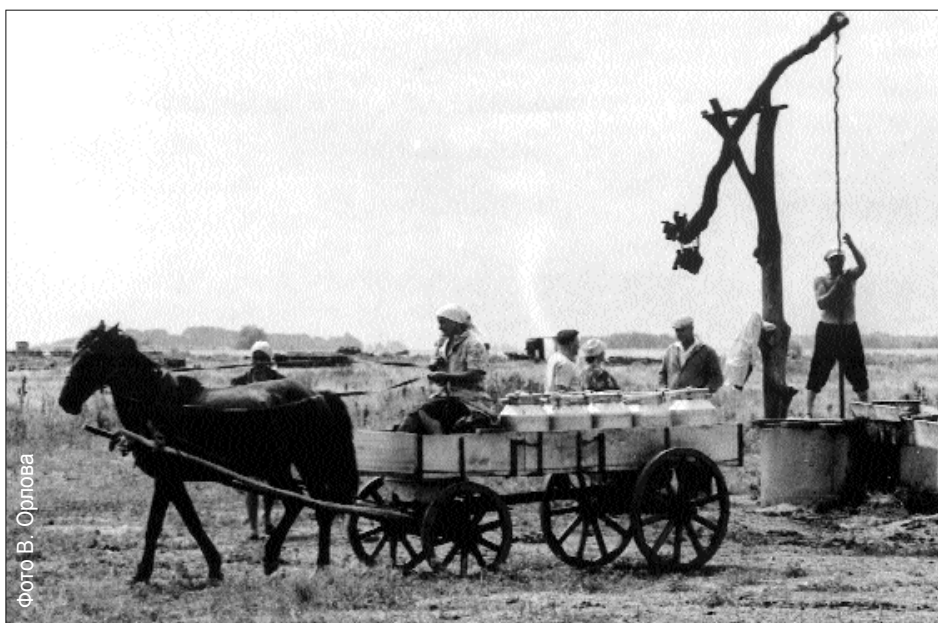
Крізь повалені ворота Іван Васильович завернув у двір.

— Це моя хата. Я тут жив. А-я-я! Просив же плем'яша наглядати. А він як наглядає... Треба буде приїхати...

Будиночок під цинковою бляхою. Стіни ще білі. Вікна великі, не розбиті. Видно, що все ж хтось назиряє за двором.

— Давайте хоч піднімо ворота та чимось підпремо.

Поставити ворота було нелегко, бо стовп повалився. Машина зачепила.

— Після того, як моя Катінка померла, не зміг я тут жити. Або здурію, думаю, або зіп'юся, або руки накладу.

— А що — дітей немає?

— Є. Є діти. Та вважаю, що немає. Чи ми їх не так виховували? Чи на них якийсь дощ поганий упав? Чи якась сила одвернула їх од нас, од дому, од краю, що нам Богом даний? Подалися вони за моря-океани, за гори. На чужих землях прижилися. І душа у них не болить...

Мабуть, питання, чому діти в світі подалися, ятрило серце Івана Васильовича. Говорачи про це, він аж схлипнув.

Розмова не клеїлася. ...Підкотив дизель. У вагоні людей мало. Зайшла провідниця.

— Провідав, Іване, Катінку?

— Провідав.

— Хату не продав?

— Не продав.

— Дурний ти, Іване. Не приїдуть по стількох годах діти. А як і приїдуть, то не в

цю глушину. Продавай. Не суши себе.

Діалог провідниці з Іваном Васильовичем, мабуть, був не перший. Вони, як з'ясувалося, з одного села.

Залегла пауза.

Вагон перестукував. За вікном мелькали переліски. На полустанках біля лавок — черги. Хліб із Прилук привезли.

Іван Васильович сперся ліктем на раму вікна, схилив голову на руку. Спогади нахлинули на нього важким тягарем.

— Да, було життя, і не стало, — промовив він. — Було все: щастя, любов, діти, робота, хазяйство. Все. Е-е-е, чоловіче добрий, життя прожити — не поле перейти. Правда. Заростає моя борозна... Ось що. Зараз уже будуть Прилуки. Ходімо до мене. Посидимо, поговоримо. Може, й мені стане легше, — несподівано звернувся Іван Васильович до мене.

Я погодився.

Недовго ми йшли. Зупинилися перед хвірткою. У

Фото В. Орлова

Та ще он калачика. — На підвіконні палала яскраво-червона квітка.

Іван Васильович поставив на стіл графинчик, нарізав ковбаси, сала, подав квашену капусту й підігріту смажену картоплю.

— Ну, давайте. Нехай помагає Бог нам і нашій Україні.

— Нехай.

— Хазяйка садиби — добра людина. Вона теж із нашого села. Приходь, каже, живи. Що вона планувала, хто знає. Тільки я сказав, якщо хочеш, щоб я в тебе лишився, то це моє місце. Нещасна жінка. Чоловіка-п'яничку вигнала... Та й не міг я після Катінки ще комуся належати.

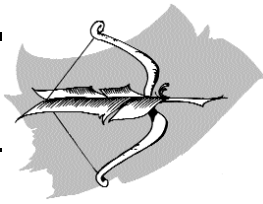
Господар прибрав зі столу. Витер рушником.

— От питають, що таке щастя. А я зазнав. Трудне воно було, але зазнав. Щастя — це коли все, що задумав, виходить. Одміряв — зробив. І краплинка радощів поселилася у твоєї душі. І так — краплинка до краплинки. І ти стаєш дужий. Гори звернув би. Оце — щастя.

На Катінку я накинув оком ще в школі. Та ось пішов у армію. А вона поїхала до Києва вступати в інститут. Аж пишуть мені батьки, що скоро й вернулася в село. Велика несправедливість там її зустріла. Скривдили її. А вона ж училася добре. Цікавилася всім: історією, літературою, хімією, мистецтвом. Ото Брюллова вона купила. Вдома пішла на ферму. І туди книжки брала.

Заслужив я двотижневу відпустку. Приїхав додому. Зустрів Катінку, і мені наче хто підказує: вона твоя. Від'їздив — домовилися, що буде ждати.

Вернувся з армії. Відгу-

ляли весілля. А де жити? У неї тісно, у мене тісно. Треба будуватися. Ліс поряд. Трилітрову банку самогонки наллю — та до лісника. А село є село. Усі свої, рідні. Толока за толокою. Толока за толокою. Дивись — уже й домик стоїть. Ловкий. А що вже Катінка рада. Треба вкрити, то, може, до зими й у свою хату ввійдемо. Соломою не хотілося вкривати. Бляхи — не добудеш. Шифер — по блату. Я трилітрову банку самогону — та до Москви. Знайшов завод, що ночви робить. Банку хлопцям — виносять ночви. На плечі — додому. Дома розгинаю, припасовую. Знов за банку — і в Москву. І так банка за банкою. За третьою чи четвертою, вже не пам'ятаю, виносять не ночви, а заготовки до них. Уже легше. За чотири місяці навозив бляхи. Не помічав, що руки одвальноються, плечі ниють. Не помічав.

Вкрили. В'їхали. Боже мій, як серце Катінки вищечувало. "Отут поставимо. Отут почепимо. А тут — це..." Я не перечив, дав їй волю. І першою річчю, що купила, була картина Брюллова. Панський вороний кінь, на ньому — пані. Мені здавалося, що то моя Катінка. А що? Чому вона не може бути такою панею? Могла б. Селянський гній не пускає. Та й яка влада витягувала селянина з гною?.. Не було в Україні ще такої влади.

Втомлені падаємо на постіль. Катінка до мене горнеться. Питає:

— Іване, а ти зорі бачиш?

Руки й ноги гудуть, кажу їй, які там зорі. А вона: "А я бачу". Аж і справді: появилися наші зорі-сини. Один за одним. Богданчик і Василько. Щасливіших за нас не було людей на землі. Ось уже вони з коліски — на підлогу. Ось із хати — у двір. Із двору — на вулицю. Уп'яків теж так: виведуться пташенята та й у світ. У людей теж. Що то природа...

Ростуть. Я на трактор — і вони за мною. На комбайн — і вони. У ліс, на ставок. А то йдуть на ферму, мені допомагають. Виведу, було, в поле: "Погляньте, яка красива наша земля під сонцем". Скільки їм книжок перечитала мама! Полюбили вони книжку. Може, ті книжки і збили моїх синів із рідної стежки. Богдан почав мари́ти морем. Я ж думав, що то іграшки. А в дев'ятому класі приїздить до школи вербовщик із Ленінграда, агітує їхати вчитися на моряка. "Тату, я буду туди вступати". Закінчив школу і вступив.

У Василька — друга хвороба. До іноземних мав хист. У школі вчив німецьку. А тут приятель привіз йому книжку іспанською мовою. І ви скажіть, що воно таке, де та Іспанія, де та іспанська мова. На ж тобі, по якихось жилках пробілося оте іспанське, щоб виринути у нашому селі, у нашому дворі і забрати Василька. Кінчив він дипломатичний інститут у Москві. Послали працювати на Кубу. Зараз живе у Бразилії.

Моряк пише — женився.

Невістки не привіз. Внучка народилася. Не привіз. Далека дорога, мовляв. Катінка лист одержить, слізьми його вмиває. Василько пише — женився. Невістки не привіз. Внук народився. Не привіз.

Затужила Катінка. Омрачилася. Не чути її щебету. Я бачив, відчував. Та що міг зробити? Писав, плакався, просив. Не допомогло. У них уже були свої зорі і їхній шлях не перетинався з нашим.

— І що, вони до вас і не обзиваються?

— Чому? Обзиваються. Присилають гроші, поси́лки. Та нащо вони мені, оті гроші, поси́лки? Вони мене не гриють. Душа са́мїтна. А чому? Важко збагнути. Думається, що причина глибока: наш побут, наша педагогіка, література, мораль у нас, українців, стоїть на тому, що їди, дитино, у світ, шукай щастя там, у себе дома ти його не знайдеш...

Іван Васильович переказував листи своїх синів. Як живуть, що мають, що придбали, як їде служба.

— А що я їм дам? — гірка посмішка на обличчі. — Хату? Смішно. Реманент — лопату, вила? Оце і всі мої статки.

Погасло світло.

— Економія. Як красти, так нема економії. А як дати людині у хату, то — економія...

Господар запалив свічку. Я почав збиратися.

— Наговорив я вам, наче висповідався. Ночуйте тут. Поставлю розкладушку. Куди ви?

— Ні. Буду йти. Я вам дякую за все — і за гостинність, і за бесіду. — Я мав перебути на самоті. За цей час у цій маленькій кімнатці я прожив велике і драматичне життя. Життя, що не дало продовження. Кажуть, щоб по-справжньому прожити, треба посадити сад і виростити дітей. Посаджено сад, вирощено дітей. І що? Не дано їм відчуття Вітчизни.

Ми вийшли у садок. Кризь віти мерехтіли зорі.

Іван Васильович провів мене до хвіртки.

— А то б лишилися.

Я потис господареві руку і пішов. Довго блукав вечірніми вулицями. Так, без мети. Перебирав пережите життя Івана Васильовича. Де ж блукають причини такого стану? І чого ж цього, кращого, не будувати у себе вдома? Скільки зваб у

сьогоднішньому світі! Поїхав, та й поїхав...

У готелі завалився на ліжко, але заснути не міг. Ввижалися холодні зорі. Вранці схопився — та й на дизель.

Від "720-го кілометра" я йшов стежкою Івана Васильовича. Біля хреста Катінки постояв, намацав у кишені цукерки-льодяники, поклав поряд із тюльпанами...

Чомусь лише сьогодні звернув увагу, що коли б я не йшов цією дорогою, жодного разу не стрічав на ній ні людей, ні транспорту. Там гамірна сойка пролетить, там хрусне пересохла гілка. Та ще пробіжить сосна вітерець. Ото з ними і спілкуюся. Куди ця дорога без людей?..

Лісова дорога скінчилася. Я вийшов на пагорб. По-

дує національне суспільство. З усього світу діти Ізраїлю їдуть на землю обітовану, яка, до того ж, і воює. Їдуть. В Україні війни нема, а сини її та дочки їдуть до Португалії, Італії у пошуках шматка хліба.

Влада з трибуни заявляє про депресивні села, цілі райони, ніби ці села і райони добровільно одяглися у шати злиднів та й подалися у депресивні. Розповідали мені, що до діда в одне таке село приїхав онук із міста. Дід радий, приймає, пригощає. А онук до нього: "Депресивний ви, дїду. І село ваше депресивне". Слухав дід, слухав, а тоді взяв онука за вухо та й вивів за ворота: "Іди звідси, шмаркач депресивний".

Влада — не онук, її за вухо не візьмеш...

ле. На ньому — почорніле жито. Зимувало на стеблї. Це те поле, на якому Іван Васильович учив синів жити. Тут обірвалася його хліборобська борозна. Та й не тільки хліборобська...

Порожні колоски хльоскають мене по ногах.

Житом пролягли стежки. Чи то козулі проклали, чи кабани?

По той бік дороги — забур'янені перелogi.

Поряд зі мною наче йде Іван Васильович. І триває наша розмова про наболїле: що буде далі?

Литва буде литовське суспільство. У них литовська любов. Туркменія — туркменське, там туркменська любов. А ми, Україна, — громадянське суспільство. У нас немає національної любові. Ізраїль бу-

депресивні осередки — це майбутні резервації для місцевих тубільців. Оце вам ваша національна особність із традиціями, звичаями, рушниками, піснями, самогоном, темрявою...

Пригадався великий полтавець Гоголь, який колись запитував Русь із мертвими душами, куди вона мчить, і що означає цей її рух, що породжує довкола страх.

Сьогодні Україна народжує мертві душі. Вони потрібні не для думання, творення. Їм накреслено бути бідними, безправними і неосвіченими. Вони потрібні для голосування на виборах. У це село — депресивне — приїде кандидат у депутати, привезе кіло гречки і пляшку олії і купить голоси. І в селі, що через дорогу. І в місті, що

за минулих сто років так і не стало містом. І там купить. І по всій Україні купить...

Я йду депресивним, забутим і забитим селом, депресивним лісом, що його розкрадають, депресивним полем, що волає-просить господаря, мимо депресивної школи, де в одному класі семеро дітей від першого по п'ятий клас, мимо депресивного, покинутого табору механізаторів, на якому гори залізничя, мимо депресивної напівзруйнованої ферми, що не має жодного хвоста, мимо велосипеда без педалей...

Несу свої болі... А за деревами, що визирають із долини, — село. І теж депресивне...

• **Віктор КОСТЮЧЕНКО**, м. Київ

ське село zagrożене інтелектуальним геноцидом: за-непадають лікарні та школи, соціально-побутове обслуговування знищене, ледь животіють бібліотеки, клуби стали пристановищем місцевих п'яничок та хуліганів. Соціальна і культурна допомога селу — такі поняття зникли з обігу мови владців, натомість з'явився термін "депресивні регіони".

Хто кинув селян у гетто депресії? Що робить кожен із нас, аби остаточно не вимерли селянські роди? Чи достойна старість наших батьків і матерів? Чи мають перспективи сільські діти, і які? Чи здатні витримати конкуренцію випускники сільських шкіл при вступі у вищі навчальні заклади? Чи кожне життя рятується, якщо захворіє мешканець села? Ці, та безліч інших питань, у відповідь на які сьогодні одразу хочеться сказати: "Ні", — мусять стати державними питаннями. Чи здатна їх вирішити наша газета? Вповні — ні, але назвати їх, обговорити, за-адресувати у вуха найвищих чиновників — так.

Нагадаймо їм, у більшості своїй — селянським дітям, що наша мати — сільська Україна — тяжко хвора. Не будьмо байдужими!

Шановні читачі "Слова Просвіти"! Ви не раз підтримували газету в її акціях і починаннях. Просимо Вас і нині не лишити нас наодинці з цією величезною та відповідальною темою. Це справа нашої громадянської мужності, людської гідності — зафіксувати все до найменших дрібниць, що відбувається нині в селі, з сільськими мешканцями. Врешті, тисячі (мільйони?) з нас до кінця не вирішили питання — сільські ми чи міські люди? То чому ж, розчулюючись від пісень і віршів на зразок пісні Андрія Демиденка: "Зароста душа криниця, І життя — як не було, Якщо раз чи два на місяць Не поїду я в село...", ми залишаємося байдужими до вмирання нашої сільської вітчизни? Чому ми навіть із колорадськими жуками охочіше боремосся, рятуючи картоплю, аніж із тими жуками, що виїдають сільську душу, точать українську землю?!

Нашу нову рубрику ми називаємо шевченківським рядком: "Село на нашій Україні", — пам'ятаючи його продовження, — "на нашій, не своїй землі".

І мріємо так підняти проблему, так сприяти її розв'язанню, аби з часом цю рубрику на шпальтах "Слова Просвіти" замінили на іншу, теж із шевченківського рядка: "Неначе писанка — село".

Між першим і другим — шлях, який треба пройти. Перелogi і цілина. Криваві мозолі, піт, сльози, але ми — селянські діти. Ми — зможемо! Чекаємо Ваших листів!

• **Любов ГОЛОТА**

Світлини Валерія Орлова зафіксували такі звичайні сільські будні.

ТРЕМТІВ НАД ТРАВАМИ

Анатолій Потопальський — поліщук, родом із Ходаків Коростенського району Житомирської області. Сьогодні село Ходаки, хоч і не позначене на мапі, але дуже відоме в регіоні завдяки своєму землякові. Майже на 39 га ходаківської землі — рідкісний і вже навіть прославлений дендропарк “Перемога”. Вчений завів і посадив тут чимало лікарських, екзотичних рослин і дерев. Прилучилися й місцеві жителі. Острівці єхінацеї пурпурової, валер’яни, чистотілу, ромашки аптечної, пижми, материнки, звіробою, алеї акацій, ялинок, усіх верб України, лавровишні, горобини, липи, посіви багаторічних лікарських медоносних рослин, сад рідкісних цілющих плодових дерев, калиновий сад, посадки цілющих кущів і ліан — усе це дендропарк. Безоплатно доглядає за всім цим сьогодні одна людина — Марія Іванівна Потопальська, сестра вченого, колишня вчителька української мови й літератури (46 років пропрацювала в Ушомирі). Вона згадує, що братова любов до рослин, бажання їх використати для ціцлення людини — від учителя, давно покійного Миколи Хомича...

Далі — Житомирське медучилище і робота фельдшера в Ушомирі. Там багато безнадійно хворих, у тому числі й на рак, людей. Глибше занурився у народну медицину, шукав і розпитував поліських травознавців. Продовжив дослідження вже в Івано-Франківському медінституті. Одразу пішов на кафедру і заявив, що береться вивчати всі методи лікування пухлин. На це пішли усі студентські роки, а центральну позицію в дослідженнях зайняв здавна відомий лікарський чистотіл. Але будь-яке використання лікарських рослин називалося “знахарством” і переслідувалося. А генетика вважалася псевдонаукою.

ЕПОХАЛЬНИЙ ЖОВТЕНЬ 1959 РОКУ

Робота над біологічно активною витяжкою з чистотілу, виділення і модифікація алкалоїдів дали те, що шукав, — ліки від раку, які молодий учений назвав амітозином. Жовтень 1959 року став епохальним. Урешті всі біотехнологічні розробки потрапили під особливу опіку КДБ, як і під гриф “совершенно секретно”.

Стартував студент-геній досить успішно. Проректор з науки відразу ж віддав йому свій кабінет: сиди і працюй. У 1961-му вже з’являється перша публікація в збірнику студентських наукових праць, де Анатолій Потопальський через засекреченість пухлинних і вірусних досліджень говорить лише про фітохімічний препарат. “А” — заперечення, “мітоз” — поділ. Тобто, амітозин пригнічує поділ (розмноження) ракових клітин, спричиняючи тим самим їхню поступову руйнацію.

За рік до закінчення Потопальським Івано-Франківського інституту вчена рада, а за тим — поважна наукова комісія вивчають і перевіряють просто дивовижні результати амітозину. Виділюються навіть пухлини, що становлять третину ваги тварин! На черзі — людина. Більшість із “безнадійних” завдяки препаратів живуть іще 20—25 років у стабільному стані. Учений вперше збирає необхідну для патентування документацію, зокрема й десяток історій із виразною ефективністю лікування, і — до Києва, в Міністерство охорони здоров’я. Далі — понад 40 років тяганини, понад 40 комісій, зобов’язання забезпечити дослідницькі клініки препаратом за власні кошти (зарплатня асистента кафедри — 100 радянських карбованців).

ЛЬВІВСЬКА ІСТОРІЯ

Львів для вченого став надзвичайно успішним, хоча із цим містом пов’язують його і невтішні

історії, зокрема із протипухлинним австрійським препаратом українським. Чи має якусь причетність до нього Потопальський? Юридично — ні. Україн працює на авторитет і економіку Австрії, як і патент нашого экс-земляка Ярослава Новицького. Однак мало хто знає, що україн — складова амітозину і продукт досліджень Анатолія Потопальського.

Львівська історія почалася, коли із галицького п’ємонт до молодого Анатолія Потопальського приїхав інженер Я. Новицький. Од саркоми простати помирав його 28-річний брат. Була остання надія на амітозин, який, як експериментальний, не визнаний юридично, не мав права застосовуватися у лікуванні хворих. Але критична ситуація і лист-прохання від обласного уролога врешті допомогли. Новицький отримав ліки у вигляді внутрішньо-м’язових ін’єкцій та свічок для застосування у пряму кишку. Через три тижні лікування амітозином Володимир

них досліджень. Крутись — як можеш. У надскладних умовах створюється прилад, що фіксує флюоресценцію препарату. Головну роль у його розробці відіграв Ігор Труш, у дослідницькій групі був і Ярослав Новицький.

Власне горе примушувало людей сприяти дослідникам. Цього разу в бухгалтера львівської фармацевтики помирала дружина, і згодом він уклав договір про фінансування роботи з очищення препарату. Підтвердився клас ліків, фабрика випускала очищений амітозин. У львівській лабораторії загальною 44 особи невдовзі винайшли ще понад 60 препаратів цієї групи. Ці люди, як і Я. Новицький, у 1969 році потрапляють у список співвинахідників, подаючи заявку в Комітет винаходів. Через радянський Держпатент інформація потрапляє до 16 зарубіжних країн, і після перевірки групу протипухлинних препаратів патентують там. Лише тоді Москва дає винахідникам авторське свідоцтво і патенти.

ВАМ НЕ ПОТРІБНІ ЛІКИ ВІД РАКУ...

фото Г. Оборської

Анатолій Іванович ПОТОПАЛЬСЬКИЙ — наш учений-сучасник. Розробки Анатолія Івановича можуть бути корисними і в так звану “добу тероризму”, і при воєнній агресії, коли застосовується хімічна й бактеріологічна зброя.

Неймовірно, але ось уже майже 45 років винаходи вченого не “пускають у народ”, хоча ще з 60-х років минулого століття Анатолія Івановича із засекреченими антипухлинними ліками не раз у надзвичайному режимі доставляли у радянський Кремль, аби рятувати того чи іншого вождя.

Попри це, клінічні випробування фактично припиняють. Начебто хворі відмовляються від лікування амітозином. Після п’яти років тяганини і формальних випробувань — майже смертельний вердикт союзного міністерства: “препарат не має переваг над існуючими”.

Коли препарат тут запис, в Австрії сенсационно патентуються ліки цього напрямку, демонструючи неабиякі переваги над існуючими. Винахідником виявився не хто-небудь, а наш інженер Ярослав Новицький, котрий емігрував до Австрії і з частки амітозину виготовив ліки, назвавши їх “україн”. Як мінімум п’ять разів траплялися подібні історії. Так, у Росії дисертант ученого запатентував уже готовий, затверджений і запатентований препарат.

Близько 15 тисяч доларів на повний курс лікування українським препаратом витратили одиниці. До того ж, ці ліки ефективні лише на ранніх стадіях захворювання і в цьому плані програють амітозину, лабораторне виготовлення якого на курс лікування обійдеться хворому десь у 150 американських доларів. Амітозин діє на всі стадії раку, виликаючи навіть 25 % приречених на смерть (IV стадія). За вітчизняного серійного виробництва, при налагодженні технології виготовлення у нас окремих, дуже складних, реактивів, цей препарат був би доступний усім українцям. Врятував би багатьох людей у країнах “третього світу”.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЗАТИЗОН ВИКИДАЮТЬ ІЗ МЕДИЦИНИ

Після закриття дослідницької лабораторії у Львові науковців розкидали, і справа далі не пішла, хоча подібний науковий відділ і створюється в Києві.

Коли амітозин надовго “підрили”, Потопальський із колегами подають на вивчення новий винахід, ліки іншої групи, хоча і близькі до амітозину — ізатизон. Препарат із сильним імунотропним ефектом. Це справді універсальні за спектром дії ліки: масові інфекційні вірусні захворювання, зокрема грип, СНІД, епідемічний енцефаліт, вірусні гепатити А, В і С, гострі захворювання верхніх дихальних шляхів, туберкульоз легенів, хвороби ротової порожнини, герпес шкіри, слизових, лишаї, опіки, гнійні рани і трофічні виразки, абсцеси, фурункули, карбункули, псоріаз, мастити, лімфаденіти, грибові ураження. Можна було б продовжувати, але препарат відразу ж із медицини викинули, заявивши, що “віспу вже ліквідовано, а проблеми грипу не існує, бо є вакцини”. Тому наступні 20 років Потопальський із колегами доводили ефективність ліків у ветеринарії.

демії медичних наук України, було задіяно 81 онкохворого з різними типами раку. Амітозин виявив протипухлинну дію, не викликавши жодних ускладнень. Він рекомендований і як імунотропний, і при лікуванні пухлин на різних стадіях захворювання, і після видалення пухлини хірургічним, хіміотерапевтичним чи променевим методами. В останньому випадку амітозин запобігає виникненню рецидивів (відновлення хвороби) та метастаз, а чимало хворих гине саме від цього.

Таким чином, у грудні 2001 року директор Інституту онкології С. О. Шалімов відправив у Фармцентр усі матеріали успішних випробувань, аби затвердити амітозин у медичній практиці. Але на цьому все й до сьогодні завершилося. Ліків в аптеках немає, вони досі не визнані й не запущені у серійне виробництво. Пану Потопальському необхідно як мінімум 30 тисяч доларів, щоб налагодити випуск перших серій препарату на базі ІОВНУ. Звертання до Президента, прем’єрів, інших високопосадовців наразі закінчилися нічим.

МАСОВЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ ВІД ПОТОПАЛЬСЬКОГО

Певним виходом із ситуації Анатолій Іванович бачить у створенні Центру молекулярного оздоровлення людини та доквілля як міжнародної корпорації, що діятиме на базі Інституту молекулярної біології та генетики. На жаль, ніхто не підтримує цієї ідеї, а Бюро відділення молекулярної біології, біохімії, експериментальної і клінічної фізіології НАН України вважає її недоцільною.

Тим часом, як стверджує пан Потопальський, в Україні сьогодні офіційно близько мільйона хворих на злоякісні пухлини, понад 650 тисяч хворих на туберкульоз (20% — на відкриті форми, що загрожує оточенню). За останнє десятиліття Україна “збагатилася” хворими на СНІД від кількох зареєстрованих до третього світового місяця за швидкістю поширення (у Європі — перше місце). Основна причина таких смертельних темпів загрози — слабкість системи захисту організму, імунітету. Анатолій Іванович Потопальський відкрив новий науковий напрямок з одержанням препаратів, які на молекулярному й генетичному рівні оздоровлюють людину і доквілля. Його інститут також розробляє і впроваджує найновіші біотехнології з очищення доквілля, селекції рослин, здатних засвоювати атмосферний азот замість добрив, давати високі врожаї на різко засолені ґрунтах, споживати морську воду. Працюють над молекулярним підвищенням урожаю основних сільськогосподарських культур. Винайшли оригінальні оздоровчі комплекси лікарських рослин і напоїв, що сприяють виведенню токсичних речовин та радіонуклідів (“Бадьорість”, “Молодість”, “Будьмо здорові”). Знайдена ефективна технологія боротьби з агробактеріальним раком рослин (250—2500 доларів додаткового прибутку з 1 га площі виноградників тощо).

Ізатизон юридично визнають і затверджують під час розпаду Союзу, і... Росія як правонаступниця одержує всі права на препарат. Москвичі, хоча й були лише технічними виконавцями у проекті, мають правовий та економічний пріоритет. Аж коли уклали договір про міждержавні відносини, Потопальський і співатори ізатизону “допросилися” українського патенту. Але гроші на його серійне, заводське виготовлення не пливуть, а попередні виробники, Львівський та Уманський заводи, перепрофілювалися. Лабораторні умови, звичайно, дають мізер від потреби у ліках, які за межі ветеринарії не пускають.

НОВА ІСТОРІЯ СТАРОЇ ХВОРОБИ

Послідовні звертання до кожного наступного міністра охорони здоров’я не знайшли навіть відповіді. Лише розведення рук: немає грошей. Ідея звернутися до тих, кому потрібні ці ліки, втілюється в створеному 1992 року десятком винахідниками “Інституті оздоровлення і відродження народів України” (ІОВНУ). Як фінансова база створюється фонд “Небодарний цілитель” (“чистотіл” з латинської — “дарунок з неба”). І основним його завданням стає збір коштів на чергові клінічні випробування амітозину, знову дозволені Фармцентром України в 1999 році. Адже, давши “дозвіл”, Фармцентр не виділив жодної копійки на дослідження, аналізи, роботу лікарів. У випробуваннях, що проходили в Інституті онкології Ака-

Анатолій Потопальський та його колеги пропонують технологію масового комплексного оздоровлення населення. Але...

●

Олександр СОЛОНЕЦЬ

Р. С. Посьогодні абсолютно нетоксичні, імунотропні, не шкідливі для кровотворної системи та здоров’я клітин організму (на відміну від інших протипухлинних препаратів) ліки не пускає до хворих бюрократія. Ваш внесок у справу оздоровлення Нації і світу спрямовуйте за реквізитами: Благотворний фонд А. Потопальського “Небодарний цілитель” р/р № 26006012818021 в Укресімбанку м. Київ МФО 322313 код ЗПКО

Ми довго-довго будемо чути і голос, і пісню Григорія Гурійовича, бо вона для людини ви-хлюпнулася зі щедрого серця творця.

Михайло Стельмах

Стихією Григорія Верьовки був хоролий спів. Ще учнем Чернігівської семінарії він спочатку співав у хорі, яким керував Павло Тичина, а згодом і сам заступив Павла Григоровича. Після революції і Павло Тичина, і Григорій Верьовка, великі ентузіасти хорового співу, керували різними аматорськими капелами.

“Ще тіснішою стала наша дружба з Григорієм Гурійовичем, — напише свого часу П. Тичина, — у році 1921-ому, коли ми, почувши сумну звістку про трагічну смерть улюбленого нашого композитора Миколи Дмитровича Леонтовича, об’єднали свої два хори в Новобудівельному районі Києва в один і дали йому назву “Капели-студії імені М. Д. Леонтовича”.

На довгі роки з’єднала пісня два великі полум’яні серця, дві щедри на красу душі. Мабуть, немає в Україні куточка, де б свого часу не співали або хоча б не чули пісень, створених у цій прекрасній співдружності: “Там на горі за Дніпром”, “Нехай собі та шумлять дуби”, “Осінь”, “Десь на дні моє серця” та багато-багато інших. Ще гриміла війна, а в щойно визволеному Харкові Григорій Верьовка організував Український народний хор. І вже через рік, у вересні 1944-го, у присутності сотень киян, відбувся перший концерт створеного ним колективу.

Не маючи професіоналів у перші роки існування хору, Григорій Верьовка зумів поставити колектив за взірцем, що сприяло утворенню нових професійних та численних самодіяльних народних колективів. А будучи професором Київської консерваторії, Григорій Гурійович добирав і виховував молоді диригентські кадри, які ставали згодом керівниками Черкаського й Поліського народних хорів, Буковинського, Гуцульського та Закарпатського ансамблів пісні й танцю.

Його чудовий колектив поєднав найголовніші компоненти народного мистецтва: співи, хороводи, інструментальну музику, танцювальні номери. Митець створив монументальні народні дійства-композиції: “Запорожці”, “Вечорниці”, “Марена”, “Тополя”, “Карпатський годин” тощо.

Колоритна постать Григорія Верьовки і в моїй біографії посідає чи не найчільніше місце. Ще десь у повоєнному 1946 році моя мати — тоді двадцятивосьмирічна вродлива жінка з вокальними даними й хистом до співу — працювала в Комітеті у справах мистецтв і, за сумісництвом, у Республіканському будинку народної творчості. Туди заходили у справах багато видатних особистостей української культури, ну і, звичайно ж, Григорій Верьовка, який запрошував мою маму до керованого ним Народного хору.

Та це запрошення стало тільки приємним епізодом у нелегкому вдовиному житті моєї мами... Але через одинадцять років на запрошення того ж Григорія Гурійовича Верьовки я став солістом-танцівником Українського народного хору, який носить тепер його ім’я, і пропрацював там п’ятнадцять років.

Мені пощастило спілкуватися з ним понад сім років. Співрозмовник він був чудовий, умів створити ат-

ЖИТТЯ У ПІСНЮ ПЕРЕЛИВ

мосферу невимушеності й товариської приязні, захоплювався до творчості, віднаходив у кожному виконавцеві лише йому властиві риси.

Будучи керівником усталеного колективу, професором, видатним діячем української культури, Григорій Верьовка залишався по-запартійним, аж доки в п’ятдесятих роках не примусили обставини, і його, за рекомендаціями хористів, прийняли до лав КПРС. І в той же час він залишався людиною глибоковірною, звичайно ж, приховуючи це, як тільки міг. Кілька разів і я був свідком, коли він перед самим виходом на сцену, потайки хрестився, сподіваючись на Божу допомогу. У нього був дуже старий портфель, латаний-перелатаний, але він дуже дорожив ним та беріг його як зіницю ока. На гастролях у Югославії за незрозумілих обставин він забув його в белградському готелі, й спеціальний кур’єр літав із Загреба, щоб привезти його звідти. Щасливішого обличчя, ніж у Григорія Гурійовича Верьовки у мить передачі йому його реліквії, я більше не бачив.

15 жовтня 1959 року пізно ввечері Народний хор на чолі з Григорієм Верьовкою кількома автобусами прибув до Мюнхена, де нас зустрічали офіційні особи, журналісти та численна діаспора. Та й не дивно, адже це був перший творчий колектив з України, що ступив на землю ФРН.

Уранці того ж самого

дня в Мюнхені біля дверей власного помешкання було підступно вбито провідника національного руху, мученика за волю України Степана Бандеру. Навіть тепер, із відстані сорока трьох літ, не хочеться вірити, що це жахливе вбивство і приїзд найпопулярнішого колективу підрадянської України не було зрежисоване в Москві. Дуже ж усе збігається. Під страхом смерті нам не можна було відвідати каплицю, у якій стояла домовина із тілом мученика-героя. Та й чи хто б з артистів ризикнув це зробити, зважаючи на вельми небезпечну ситуацію. Щоправда, авторів цих рядків удалося, хоч іздалеку, з вікна автомобіля, спостерігати за поховальною процесією, про що я лише зараз наважуюся писати.

І згадую це для того, аби показати атмосферу, в якій проходили концерти, керовані Григорієм Верьовкою, напруження й відповідальність, що панували як зовні, так і всередині колективу. Сотні українських патріотів із різних країн світу приїхали тоді до Мюнхена провести у вічність свого провідника. І всі вони, принаймні більшість із них, побували на наших концертах. Я свідок, як хвилювався Григорій Гурійович, як палив цигарку за цигаркою, що було не властиво для нього, як нервово походжав за лаштунками Штадтхалле, де відбувалися наші виступи. Зал стоячи слухав “Реве та стогне Дніпр широкий” та “Чуєш, брате мій”, нескін-

ченними оваціями вітала нас багатотисячна публіка. Програми концертів тривали понад три години, а люди просили ще й ще...

В одній із закордонних подорожей я придбав розкішну довгограючу платівку американської капели бандуристів ім. Тараса Шевченка під орудою Григорія Кистастого. Упродовж багатьох років ця платівка була і є найдорожчим моїм скарбом, яким я дуже секретно ділюся, даючи прослуховувати й переписувати. Знаю, що й Максим Тадейович Рильський слухав, бо я давав переписувати для нього. Слухав і Павло Григорович Тичина, бо ж давав я прослуховувати Григорію Гурійовичу Верьовці, а той уже ділюся з найкращим своїм другом.

— Ох, і здорово ж співають хлопці! — зазначив Григорій Гурійович при моїх відвідинах його оселі. — Нікому не давай, — притишено говорив він, — бо може бути біда. Хтось донесе — й капець! — А згодом, уже про воджаючи мене до дверей: — Санько, ти хоча б стер оту пісню про Юрка Тютюнника.

Я щось непевне промимрив, але ж, звичайно, порадою його не скористався. Платівки американської капели бандуристів і зокрема “Слово Тараса” я свого часу переписав Іванові Макаровичу Гончару, й слухали шедеври нашого народу в його благословенній господі сотні, а може, й тисячі українців.

Вийшовши з гущії народної, ввібравши в себе

найщедріші народні джерела, керований ним колектив ще за життя митця називали просто “хором Верьовки”. Коли він диригував, у ньому співало серце, очі, руки, він був ніби самою піснею, натхнення його передавалося хористам, музикантам, і всі вони, як одне полум’яне серце, творили мистецтво, що чарівним птахом ширяло по людських душах, наповнюючи їх дивною красою. І на очах виступали радісні сльози, і уста лаштувалися в усмішку від усвідомлення, що твоє мистецтво потрібне людям, що воно робить їх кращими й добрішими...

Пригадую, після одного з тріумфальних виступів хору в Бельгії, у Брюсселі, коли збуджена публіка ще довго після концерту не залишала зали, викликаючи артистів “на біс”, коли всю сцену було всипано квітами, Григорій Гурійович зворушено промовив до колективу: “Всі ці овації, всі ці квіти належать нашому народові, а нам судилося велике щасття демонструвати його мистецтво по світах, збираючи плоди слави та визнання”.

Зарубіжні рецензенти нарікали на “бідність слів”, щоб передати всі ті враження, які справило на них мистецтво хору Верьовки. “Такої бурі оплесків наш Штадтхалле ще ніколи не переживав. Те, що можна було почути й побачити того вечора, — єдине й неповторне”, — відзначала “Бадіше Цайтунг” (ФРН). А люксембурзька “Цайтунг” писала: “Неможливо передати словами видатне вокальне й танцювальне мистецтво цього всесвітньовідомого колективу. То ніжні й жартівливі, то як хвилі бурхливого моря, народні пісні... незважаючи на іншу мову, ніби за помахом чарівної палички, переносили слухачів у глибини духовного життя й природи великого народу...”

Уже тяжко хворий, композитор не випускав із рук пера, писав нові твори, давав настанови артистам, піклувався про майбутнє мистецької квітки своєї.

З плином років усе те, що колись здавалося само собою зрозумілим, тепер набуває якоїсь значущості

та романтичного флеру. Влітку 1962 року, простуючи парком Шевченка неподалік павільйону паркової фотографії я побачив Григорія Гурійовича Верьовку та Павла Григоровича Тичину за мирною приятельською бесідою. Ішов так, що обминуть їх уже не було змоги, тож і мусив, порушуючи їхню бесіду, привітатися. Григорій Гурійович на мою велику радість зупинив мене, аби познайомити зі своїм побратимом. “Це наш артист Санько Доріченко”, — мовив він до Тичини. А той, простягаючи мені руку: “У тенорах стоїте чи в баритонах?” — “Та ні, — усміхаючись, каже Верьовка, — він наш славний танцюрист, такі закаблукі ви-робляє, що ого-го!”

Отримавши від свого керівника таку високу оцінку, було вже якось незручно покидати їхнє товариство, то я й залишився ще на деякий час, примостившись на самому краєчку лави. Залишився й не жалкую, бо розповів тоді мені Павло Григорович, зважаючи на мій факт, про сина знаменитого французького балетмейстера Маріуса Петіпа, що по революції жив і займався літературною працею в Харкові і, головне, був ревним шанувальником та пропагандистом української мови.

І про знаменитого Касяна Голейзовського, який ставив у Харкові свої новаторські балети, а крім того був ще й неабияким художником і поетом, і звичайно ж, мав українське коріння, розповів. Того дня дізнався я від Павла Григоровича і про батька всесвітньовідомого Ваулава Ніжинського — Фоку, який ставив танці в Українському театрі Миколи Садовського.

...Десь наприкінці п’ятдесятих на концерті хору для делегації Краківського воєводства у першому ряду серед польських друзів сидів Максим Тадейович Рильський. Моєму хвилюванню не було меж, я викладав усі свої молоді сили та артистичний хист, аби повернути до себе увагу свого кумира. І коли в перерві Максим Тадейович завітав за лаштунки, щоб подякувати за виступ, я вже був поруч Григорія Гурійовича Верьовки, який, між іншим, представив мене поетові: “Ось наш Санько теж пише вірші, ми навіть і пісню на його слова виконуємо”. На що Максим Тадейович у тон йому: “А такому славному козакові не гріх і вірші писати”. Це був початок миттєвого мого знайомства з майстром, у якого було продовження і, на превеликий жаль, кінець. Невдовзі пішли один за одним корифеї нашої культури. Пішли... та лишили по собі добру пам’ять, що живе і завше буде жити в їхніх творах.

І тепер, і в грядущому — розноситиме по світах наше життєдайне мистецтво, нашу сонцекрилу пісню Державиний заслужений академічний український народний хор імені Григорія Верьовки, і в цьому — пердусім заслуга його засновника й багаторічного керівника, який у своє свідоме життя віддав служінню рідному народові.

• **Олесь ДОРІЧЕНКО**

На фото: квіти від глядачів (Берлін, 1959 р.), танцювальна група хору (1967 р.), жіноча група хору (1964 р.)

ПРЯМА МОВА

ЩОБ ВИ ТАК ЖИЛИ!

**Президенту України
Л. КУЧМІ
Голові Верховної Ради
України В. ЛИТВИНУ
Прем'єр-міністрові
України В. ЯНУКОВИЧУ**

За час вашого перебування при владі Україна опинилася в глибокій політичній та економічній кризі. В Україні надзвичайно низька заробітна плата, мізерна пенсія, дуже низький рівень життя в порівнянні не тільки з розвиненими країнами, але й з країнами, що були республіками колишнього СРСР. На 4 млн. осіб зменшилося населення України. Проте наша держава знаходиться в перших рядах серед найбільш корумпованих держав світу. Ви на 50 % підвищили ціни на хліб, у 2,5 раза подорожчало борошно, на 40—80 % подорожчали крупи, на 60—80 % — макарони, на 40 % — цукор, підвищилися ціни на комунальні послуги, ліки, інші товари масового вжитку. Ви, під приводом введення так званої цільової грошової допомоги хочете забрати у пенсіонерів останнє — пільгу на безкоштовний проїзд у транспорті. Вами не виконується ст. 46 Конституції України про розмір пенсії на рівні прожиткового мінімуму. Це все — результат вашої, панове-товариші, діяльності. Ви думаєте тільки про себе і про своє олігархічно-кримінальне оточення.

Усім працюючим ви зменшуєте розмір мінімальної зарплати з 237 до 205 гривень, а високопосадовцям — в 3—4 рази підвищуєте і так незаслужено високу зарплату. Це — суперцинізм, аюку, мабуть, немає аналогів у світі.

Ви обіцяли значно підвищити з 1 січня 2004 року жалюгідні пенсії. ЗМІ навіть наводили формулу для розрахунку пенсій за новим законом, виходячи з зарплати і трудового стажу. За основу при розрахунках брали середню зарплату в економіці України в 2002 році, тобто 376,38 гривень.

Тепер ви злякалися, що пенсіонери будуть отримувати “великі” пенсії і поповзли назад, і за основу для розрахунку дали команду брати вже 306,48 гривень, тобто майже на 20 % менше.

Ваші трубадури з Кабінету Міністрів, Мінсоцзабезпечення і профспілок України вже говорять, що пенсія буде відчутно підвищена тільки для 15—20 % пенсіонерів, усім іншим пенсіонерам — на 4 % (4—6 гривень)?!

Ви знову цинічно обманули людей.

На закон про пенсії за наукову і науково-технічну діяльність президент наклав вето. Нічого не скажеш, — “справжня турбота” президента про науку і наукові кадри.

Ми можемо дати вам тільки одну пораду — йдіть у відставку, і чим швидше, тим краще! Майте совість, не знущайтеся над людьми, не чекайте грузинського чи румунського варіанта.

А насамкінець ми вам бажаємо, щоб ви, ваші рідні та близькі жили на зарплату 205 гривень, а виходячи на пенсію, отримували 150 гривень!!!

**Пенсіонери:
П. БЕЗПАЛЬКО, О. ВАРЧЕНКО,
А. КРАСНОШЛИК, В. БЕЗПАЛЬКО,
Ю. ЧОРНОБРОВ, Б. КОСТЮК, О. СУХОВИЙ, А. МИРОНЮК, В. КРАСНОШЛИК,
Н. ВАРЧЕНКО, В. ГРЕБЕННИКОВ,
П. ПИЛИПЧЕНКО, Н. КУПРІАН,
С. МАЛАХОВСЬКА, Я. ІСНЮК,
В. КАГАЛЬНИЙ, Л. БЕРЕЗАНСЬКА,
М. БРАЦЛАВСЬКИЙ, Е. ЛИТВИНЧУК, Т. ІЛЬЧЕНКО,
Л. БЕЗРУКОВА, О. ПАРАМОНОВА,
В. НІКОЛАЄНКО**

22 грудня 2003 року,
м. Київ

КУЧМА — МАЙБУТНІЙ ПРЕЗИДЕНТ?

Перед тим, як відійти від справ державних і святкувати Новий рік, президент Леонід Кучма отримав від Конституційного Суду України подарунок, який, напевне, покращив його настрої, але й не здивував. Ідеться про оприлюднення з вуст Судді-доповідача Василя Німченка висновку КСУ про те, що Леонід Кучма, відповідно до Конституції України, перебував на посаді Президента один термін і має повне право балотуватися вдруге (фактично втретє). Відповідно до вердикту КСУ, Леонід Кучма став обіймати найвищу державну посаду з 1999 року, тоді, коли президентські вибори відбувалися за чинної Конституції України 1996 року.

Мотивація така: 1994 року чинний Президент уперше обирався на президентську посаду за Радянською Конституцією 1978 року. Незалежно від того, які обмеження в ній існували, після схвалення Конституції 1996 року Леонід Данилович, за словами суддів, просто “виконував функції Президента за повноваженнями, визначеними в Конституції”, але ці функції не враховувалися як окремих термінів Президентства, бо з моменту введення в дію

Малюнок В. Вознюка

нової Конституції і наступними виборами 5 років не минуло.

Для серйозності рішення підтверджено висновками 4-х юридичних навчальних закладів: юридичного факультету Київського університету імені Т. Шевченка, національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого, Одеської національної юридичної академії та Інституту держави і права імені Корельського НАН України.

Це рішення не здивувало гро-

мадськість, бо було б дивно, якби практично “кишеньковий” Конституційний Суд виніс вердикт, що суперечить позиції Глави держави.

Тому, незважаючи на те, що Леонід Данилович кілька разів стверджував, що він не балотуватиметься на посаду Президента на майбутніх виборах, усе ж виникають певні сумніви щодо цих запевнень. Бо повторюється вже знайома історія, схожа на давню козацьку традицію, коли на Січі кошовий отаман, яко-

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ
МІНІСТРОВІ ОСВІТИ І НАУКИ КРЕМЕНЮ В. Г.

— І що, ніколи не чув у тій школі слова “Вітчизна”?

Знизує плечем.

— Нехай і так, школа у вашому селі російська. Але ж українську мову, літературу викладали в ній?

— Та ні. Навчалися російською мовою, з іноземних вивчали англійську — ото й усе.

— Може, ти не хотів вивчати та був звільнений?

— Та ні, ніхто не вивчав.

Не хотілося вірити, було бажання докликатися до когось, допитатися: як же це, чому? Адже Куйбишевський район Запорізької області споконвіку український, ще у XVIII ст. першими поселенцями його були селяни з Полтавщини, селище Комиш-Зоря, де навчався хлопчина, також населене українцями. Чому ж школа російська, більше того, у тій російській школі зігнорували, не викладають державної мови — української?

Може, хлопець обманує? Але ж факт, як кажуть росіяни, “на лице”: закінчив учень 9 класів і не знає, що означає слово “Вітчизна”! І це в наш час, коли це слово і це поняття в роки незалежності у всіх на устах.

Я, може, й не повірив би, що таке можливе, коли б самому не довелося зіткнутися з посяганням на право українського наро-

ду навчати дітей рідною мовою і не десь там, а в своїй державі. Ще на зорі незалежності зателефонували мені вчителі одного з районів тієї ж Запорізької області: неподобство, у чотирьох селах з українським населенням хочуть відкрити російські школи! Довелося поїхати на місце подій, стати на прохання місцевим начальством і таки переконати з допомогою селян: українські діти мають навчатися в рідній школі.

Чи не здається Вам, добродію міністре освіти і науки, що за роки незалежності наступ на право українського народу навчати своїх дітей рідною мовою іде безсоромно відвертий, ще відчутніше ворожий, ніж за суспільських часів із їхнім гаслом — “єдиний радянський народ”. Російський великодержавний шовінізм торжествує, користуючись потуранням та безкарністю з боку держави.

Знаємо Вас, як людину, свідому свого обов'язку і покликання.

Вникніть у цей розгул беззаконня, виясніть, що справді діється в системі освіти, зокрема в областях, віддалених від центра не тільки територіально, а й ідеологічно.

● **Дмитро МІЩЕНКО**,
лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка

ДОПОМОГА ІРАНУ

Керівник прес-служби Товариства Червоного Хреста **Олександр ЗАГРАНИЧНИЙ** розповів про заходи Червоного Хреста у цій ситуації:

— Не залишити наодинці з бідою потерпілих від стихії — у цьому вбачає своє гуманне покликання Товариство Червоного Хреста України, організовуючи допомогу жертвам землетрусу в Ірані. За рішенням бюро президії національного товариства, перший гуманітарний вантаж із наметами, ковдрами, медикаментами доставлено представником українського Червоного Хреста до іранської провінції Керман 28 грудня. 30 грудня 2003 року відправлено другий вантаж. Під прапором Червоного Хреста працює в Ірані особовий склад мобільного шпиталю Міністерства з надзвичайних ситуацій, обладнаного за нашим сприянням. Між тим, масштаби трагедії та її жахливі наслідки вимагатимуть значної подальшої підтримки жертв стихії, аби полегшити їхні страждання. З огляду на

це, національний комітет товариства оголосив і проводить всеукраїнський збір пожертв, звертаючись із закликом про підтримку жертв землетрусу в Ірані до співвітчизників, до колективів, підприємств, установ, навчальних закладів, комерційних банків, громадських організацій, благодійних фондів і релігійних конфесій. На отримані благодійні кошти будуть закуплені й оперативно відправлені медичні набори, водоочисні фільтри, автономні електрогенератори, перев'язувальний матеріал, медикаменти, ковдри, намети, постільна білизна і миючі засоби. Потурбуємо разом з людьми, яких напередодні Нового року спіткало горе, пожаліймо скалічених дітей, які стали інвалідами і сиротами. Розрахунковий рахунок Товариства Червоного Хреста України: № 26004000144801 в акціонерному комерційному банку “Київ” у м. Київ, МФО 322498, Код 00016797.

● Підготував
Олександр СОЛОНЕЦЬ

ОЧІКУВАНЕ

го обирало Віче, мав тричі упиратися і відмовлятися від пропонованої йому посади. Та врешті його силою виводили на майдан, і оголошували своїм Отаманом. Звичайно, сьогодні все може бути по-іншому, і силувати Леоніда Кучму ніхто не буде. Та не виключено, що по всій Україні будуть створені ініціативні групи, які звернуться до Леоніда Кучми з проханням висунути себе у кандидати на виборах 2004 року. А він скаже: “Народ просить, тоді я відмовити не маю права”!

Після висновку КСУ виникає багато запитань. Наприклад, у коментарі керівника наукових програм Інституту відкритої політики Максима Стріхи існує таке питання: а на яких підставах Кучма, перший термін якого розпочався 1999 року, керував державою в 1994—1999 роках, а надто — після 1996 року, коли набула чинності нинішня Конституція України. Якщо дотримуватися логіки рішення Конституційного Суду, весь цей час Кучма, фактично, був узурпатором державної влади. А тому, за словами Стріхи, Генеральний прокурор України має всі підстави порушити проти нього кримінальну справу за незаконне захоплення влади.

● **Богдан ГДАЛЬ**

РЕЙТИНГИ

РОСІЯНИ НАДАЮТЬ
ПЕРЕВАГУ ЮЩЕН-
КУ

За повідомленням УНІАН, російські політичні аналітики вважають найімовірнішими кандидатами у президенти України Віктора Ющенка і Віктора Януковича. Це висновок дослідження “Українсько-російські відносини після президентських виборів в Україні 2004 року”, проведеного Агентством моделювання ситуацій.

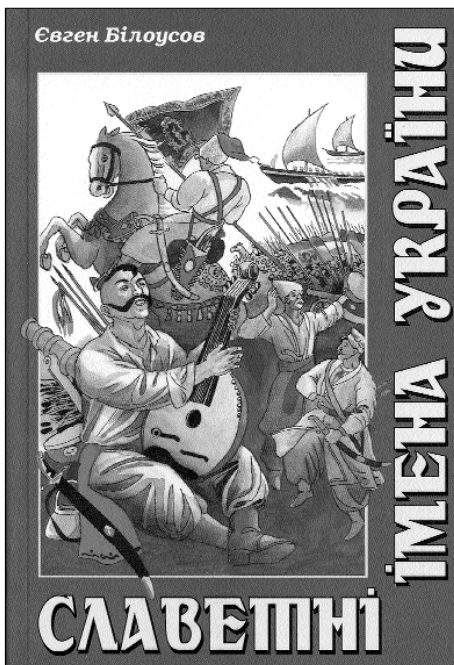
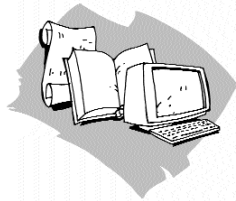
Росіяни і надалі сприймають В. Ющенка як націоналіста, а В. Януковича вважають головним наступником нинішнього Президента Леоніда Кучми. І вважають, за словами директора агентства і керівника проекту Олексія Голобуцького, що, попри націоналістичні настрої, В. Ющенко є далеко не найгіршим варіантом для російсько-українських відносин.

Янукович, у свою чергу, за умови отримання президентської посади, значно жорсткіше захищатиме інтереси тих структур, які його зараз підтримують.

Інші кандидати російською стороною, на думку Голобуцького, серйозно не розглядаються, як не розглядається і Кучма, бо для сучасних російських політиків теперішній президент України — “людина ельцинської епохи. Він є тятярем для них”. “Усі українсько-російські політичні та економічні домовленості були досі домовленостями Бориса Єльцина та Л. Кучми. Володимир Путін хоче мати нового партнера без багажу старих домовленостей”, — сказав О. Голобуцький.

На думку експертів, за будь-якої ситуації вести переговори з Росією стане значно важче, особливо після президентських виборів у Росії, і Україна обов'язково втратить певну частину якщо не політичної, то економічної незалежності від Росії. Тому, найголовнішим завданням “третього Президента буде звести до мінімуму ці втрати та забезпечити Україну на наступні 10—15 років від надто агресивної політи-

● **и Росії”.**

Показую на уроках рідної літератури ошатну книжку Євгена Білоусова «Славетні імена України», а потім читаю одне з вміщених у ній оповідань «Тарасове перо», і — о диво! — урок зразу повернув у цікаве русло. Учні заговорили, заговорили так, що в їхніх очах можна було бачити вогники допитливості, розкутість мислення. Те ж саме діялося й на уроках історії України, коли читав восьмикласникам захоплюючі оповідання з цієї ж книжки: «Про трьох братів і сестрицю Либідь», «Данило — князь Галицький», «Про княгиню Ольгу Мудру».

Моя вчительська душа святкувала — у школу (нарешті!) прийшла вкрай потрібна, як хліб насущний, книга, котра допомагатиме не тільки уроки рідної словесності, історії України, а й позакласні заходи проводити цікавіше, щоб діти, як доречно і мудро пише в передмові до цього видання Павло Мовчан, виховувалися «на прикладах життя крапих представників української нації».

І як добре, що за створення цих художніх біографій узався відомий талановитий письменник із Криму Євген Білоусов, автор понад тридцяти книжок для дітей, єдиний український майстер слова, який за часів нашої незалежності отримав вищу світову нагороду в царині дитячої літератури — міжнародний диплом імені Г.-Х. Андерсена. До речі, на недавній III міжрегіональній виставці-ярмарку «Книжковий салон — 2003», що проходив у Херсоні, оця перша ластівка із задуманої серії «Славетні імена України» стала переможцем у номінації художніх творів для дітей середнього шкільного віку.

От тільки душу ятриць думка: не дістанеться це небуденне видання не те що кожному вчителю-україністу, а бодай кожній шкільній бібліотеці в Україні. Адже тираж його — п'ять тисяч примірників. Не розженешся! Для того, щоб воно, це видання, завітало в усі наші школи, треба збільшити його наклад принаймні в десять разів.

Василь ЛАТАНСЬКИЙ,
вчитель-україніст, відмінник освіти України, член НСПУ, Крим

Книга Є. Білоусова «Славетні імена України», запропонована школярам середнього шкільного віку. До цієї книги ввійшли оповідання про великих українців: Ярослава Мудрого, Богдана Хмельницького, Дмитра Яворницького, Михайла Грушевського, імена яких навки збереглися в історії України. У книзі майстерно висвітлено й постаті корифеїв української літератури: Т. Шевченка, І. Франка, М. Вороного.

Відаючи належне позитивній ролі письменства в історичному та культурному житті України, автор не оминув і чорних сторінок його: пересторогою для нащадків звучать у книзі згадки про драматичний життєвий і творчий шлях українського публіциста, письменника та критика І. Багряного.

Мандруючи разом з упорядником, ми гортаємо сторінки нашої історії, нас захоплює волелюбний дух українського народу, корені, що дали початок безсмертному життю нашої держави.

На особливу увагу заслуговують ті оповідання з книги, в яких автор возвеличує українську мову. Чого тільки не випадало

ЦІКАВА КНИГА, ЯКУ ЧЕКАЮТЬ У ШКОЛАХ

«Славетні імена України» — авторський проект дитячого письменника Євгена Білоусова (Феодосія) та видавничого центру «Просвіта» (Київ). Серія складається з 10 книг, у кожному томі — 20 захоплюючих оповідань для учнів 3—7 класів про життя видатних діячів нашої історії. Першу книгу було видано в 2003 році. Краще за будь-яку рецензію про неї скажуть теплі відгуки як вчителів, так і учнів.

на її долю? Її називали «мовою для хатнього вжитку», її плюндрували, її забороняли. Але як не заборонити дереву рости, так і мову народну не знищити. Знайдуться тисячі вірних синів народу «з Пісню на устах», які будуть захищати і боронити українську мову. Саме таким оптимістичним настроєм пройняті ці оповідання.

Автор використав значну кількість літератури (це й щоденникові записи письменників, висловлювання й спогади сучасників про них, критичні статті літературознавців тощо), що дало змогу подивитися на ці питання з різних точок зору, в різних контекстах.

Таким чином, книга Є. Білоусова має велике практичне значення і може бути запропонована не тільки школярам, але й учителям, етнологам, мистецтвознавцям; студентам та учням коледжів, ліцеїв; усім, хто цікавиться духовною історією України. Бо, за словами самого Є. Білоусова, якщо «будемо поважати ми з вами день вчорашній, то й майбутнє в нас буде світлим».

А. В. ШУМЕЙКІНА,
вчитель української мови та літератури ЗОШ № 2, м. Ялта

Одного разу вчителька української літератури прочитала нам дуже цікаву казку «Тарасове Перо» з книжки «Славетні імена України» Євгена Білоусова. Мені дуже сподобався твір — він був цікавий, захоплюючий і зрозумілий. У казці вигадка перетинається з дійсними фактами. У вигляді цікавої розповіді подана біографія Тараса Шевченка, вона запам'ятовується краще. Я дуже вдячна Вам за чудову книжку.

Юлія САБУРЕНКО,
учениця 5-го класу

На світі й інші є книжки,
Та лише в цій такі рядки.
Казки, легенди — все там є!
І навіть часточка мене,
Моїх думок, мого натхнення,
Народу рідного імення.
Імення знатних українців,
Які ходили в світі давнім —
Лихим, недобрим, хоч і славним.
Вони блукали в білім світі,
І як хто міг — здобув освіту,
Узявши в руки шаблю й долю,
Ішов давати людям волю.
«Богатирем бути не легко», —
Як каже інколи нам дехто.
Ця книжка цікавіша,

Ніж ті багато слів,
Що чуємо ми інколи
Від прадідів й дідів.

Анастасія САМБУРСЬКА, 5-й клас

Від широкого серця дякую Вам за книгу «Славетні імена України». Бо, вивчаючи минуле України, ми вчимося шанувати культурні цінності і надбання рідного українського народу. А Ваша книга про видатних співвітчизників виховує молоде покоління в дусі патріотизму і безмежної любові до України.

Дмитро ДУБІНІН

У книжці мені дуже сподобалася композиція, яку створює автор. Там він дуже гарно використовує українську мову. Твори Є. Білоусова ніби оповиті співучою красою, яка допомагає запам'ятовувати розповіді на все життя. У книзі так добре описані всі події, що здається, ти сам знаходишся там, про що читаєш.

Тепер у мене з'явився улюблений письменник, якого я буду дуже цінувати й поважати.

Євгенія ОСИПОВА, 8-й клас

Євген Білоусов у своїй книжці, написаній від широкого серця, зображує не тільки прославлених діячів України, а й історичних осіб, які не згадуються на сторінках підручників, хоча вони зробили вагомий внесок у розвиток свого рідного краю, бо жили й творили для нього, боролися за його свободу та незалежність. Усі вони любили Батьківщину. Саме через призму людських почуттів, долі, автор прищеплює нам любов до рідного краю, його історії, споконвічних традицій, закликає нас не зраджувати віри своїх прадідів, не цуратися батьків. Оповідання вільні від дидактичного духу, проте в них багато повчального.

А як неказанно приємно читати ці захоплюючі оповідання, написані українською мовою! Від цього одразу ж радіє душа. Але в книжці письменник гостро засуджує вороже ставлення до людей інших національностей, їхньої мови та культури, братовбивчу війну.

Катерина ШУЛЬГІНА, 8-й клас

Всі школярі, які надіслали відгуки на книгу Євгена Білоусова, — учні школи № 20 м. Феодосія.

Презентація книги «Славетні імена України» в центральній міській бібліотеці

КОНКУРС

«ТАРАСОВИМИ ШЛЯХАМИ»

Таку назва має виставка-конкурс книжок, створених дітьми, яка присвячена 190-річчю від дня народження Тараса Шевченка. Організатор конкурсу — Всеукраїнське товариство «Просвіта» — за мету цього заходу ставить вшанування пам'яті Великого Кобзаря, популяризацію його творів, залучення дітей до вивчення української мови, літературної та художньої творчості.

Про те, як проходить конкурс, розповідає його ініціатор — дитячий письменник Євген Білоусов.

Розмаїттям та тематикою дитячих літературних заходів навряд чи кого сьогодні здивуєш. Коли півроку тому з головою ВУТ «Просвіта» П. М. Мовчаном ми обговорювали його концепцію, вирішили ввести в цей конкурс кілька сучасних елементів.

У запропонованому конкурсі, тема якого — «Тарас Шевченко та його твори в моєму житті», дитина самотужки чи разом із друзями повинна створити художній текст.

Мені часто доводиться чути нарікання освітян на те, що їхні вихованці останнім часом не завжди активно «конкурсують». Здається, в цьому винні організатори, які, зібравши зошити чи аркуші з конкурсними творами, оголосивши переможців, ховають роботи в шухляди чи повертають дітям. Дитина повинна бачити результати своєї праці. Чудово, якщо ці результати побачать друзі та родичі. У нашому конкурсі ми пропонуємо виготовити серію ілюстрацій. Малювати вміють далеко не всі, тому творчий колектив зростає за рахунок художників. Народжується елемент колективної праці, який виховує навички роботи в групі однолітків.

Ще одна з умов нашого конкурсу — використання комп'ютера при створенні майбутньої книжки. На цьому етапі дитина отримує навички набору текстів, макетування, уміння працювати з різними комп'ютерними програмами. Отримані ілюстрації треба відсканувати, продумати до дрібниць стиль оформлення обкладинки, форзаца, авантитулу, титулу і власне книжкового блоку.

І все це — задля того, щоб була створена книжка в кількох примірниках.

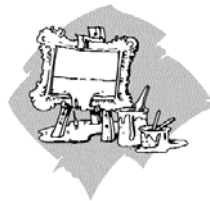
Неодноразово на Різдва чи на інші свята ми з дітьми друкували на різнографі власні книжки і потім дарували їх. Треба було бачити очі бабусь та дідухів, батьків і родичів, коли вони отримували подарунки від малюків.

Зазвичай, у таких родинах дитині в майбутньому дарували не якісь дрібниці, а книжку. І хоча це було трошки схоже на гру, але через елементи гри в дітей формувалося свідоме ставлення до української книги, вони частіше заходили до бібліотек і т. ін.

До журі конкурсу почали вже надходити перші дитячі твори з Криму, Дніпропетровська, Львова. Першою на конкурс прийшла книжечка феодосійської дев'ятикласниці Ліни Ходової «Читацький щоденник». Талановита дівчинка передає поетичними рядками свої враження від щойно прочитаного «Кобзаря». Її власні рими стають поруч зі словами Тараса Шевченка. Вона — і автор ілюстрацій до власних поезій.

Сподіваюся, що відгукнуться читачі «Слова Просвіти» з усіх регіонів України. Запрошую до участі батьків, учителів, усіх, хто небайдужий до української мови, дитячої творчості.

До 1 лютого 2004 року книжки можна надсилати в журі за адресою ВУТ «Просвіта». Кращі твори вийдуть окремою книжкою у видавничому центрі «Просвіта», а нагородження переможців відбудеться 6 березня в Українському домі. З березня по грудень книжки-переможниці будуть експонуватися в Національному музеї Т. Г. Шевченка, ВУТ «Просвіта», Будинку письменників України, обласних дитячих бібліотеках.

Як бути сучасному маляр-реві-іконописцеві? Займатися сакральним мистецтвом, суворо дотримуючись церковного канону? Повторювати давні схеми? Повернутися до давніх приписів необхідності розчинення особистості в іконі? Але ж ікона — також мистецтво. А кожне мистецтво має поступ. Як повинна розвиватися ікона? Та чи й усі іконописці в минулому були безіменними? Маємо в своїй історії таких ікономалярів, чий імена не лише не загубилися, але й канонізовані Православною Церквою. Були ж вони яскравими особистостями! Нібито порушували усталені норми. А стали взірцями у своєму духовному подвижництві.

...Олександр Охалкін народився 28 січня 1962 року в Житомирі. Потім оселився на Кіровоградщині. Навчався в Олександрійській художній школі. Закінчив Дніпропетровське художнє училище та Київський художній інститут (нині — Національна академія образотворчого мистецтва й архітектури). Вважає, що професійно став займатися мистецтвом з 1976 року, коли закінчив восьмий клас. На цю путь настановив його Степан Федорович Ніколенко, теперішній директор художньої школи в Олександрії.

Одним із шляхів роздумів про мистецтво того часу було для Олександра вирішення такого питання: є декоративне мистецтво і мистецтво станкове, і начебто вони з'єднуються не мають. А чому, власне? Очевидно, вже значно пізніше, розглядаючи яскраву творчість Альфонса Мухи та Гюстава Клімта, митець побачив, що обидва, нібито протилежні, почала — в їхньому мистецтві нерозривно поєднані. Олександр Охалкін у своїй творчості їх також об'єднав. Це стало однією з особливостей його іконопису. Близьким йому став Клімт із його містичністю.

У середині 1980-х, після закінчення училища, Олександр розмірковував про природу ікони. Вона не повинна бути аскетичною. Навпаки, має нести радість життя! І оскільки ікона — це "молитовний вислів та заклик до молитви", "молитва в кольорах", то духовність — це найголовніша її риса.

Закінчення Олександром інституту збіглося з проголошенням суверенітету України, а професійне становлення художника — із зрілістю національного. Якщо Господь створив наш народ — українців, то Він дав лише їм притаманні особливості, а отже, й святині, символи. Таким чином, несучи Господню істину, ікона мусить мати поєднання символіки християнської із символікою національною, нести українцеві його Україну.

Й оскільки питання поєднання у творі станкового початку з початком декоративним для Олександра було вирішенням, то питання надання національного характеру вирішувалося легко. Адже все життя українця завжди було оточене красою, декоративним мистецтвом — від прикрашення конструкцій та стін хати — до вбрання, рушників, килимів, ліжників, посуду і т. ін.

Роздумуючи про природу національного в іконі, митець, звичайно, не міг оминати зображення пейзажу, тим більше, що національний краєвид є промовистим символом. Разом з усім іншим це

ІКОНОМАЛЯР БОЖОЮ МИЛІСТЮ

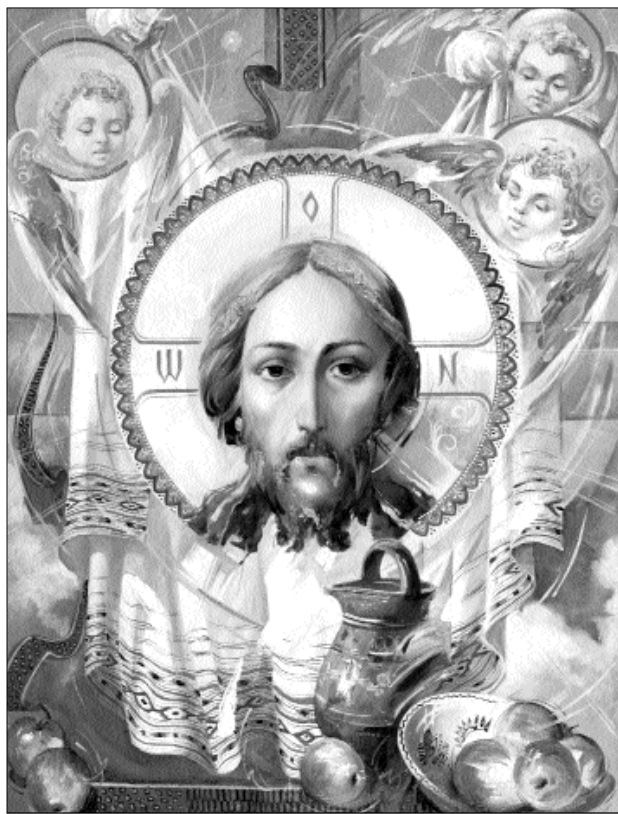

привело до поєднання іконного малярства із живописом станковим, сакрального зі світським. Ікона Олександра Охалкіна стає іконою-картиною. Тобто, не порушуючи основних канонічних вимог іконного малярства, митець здобувається на синтез, що є заповітною мрією кожного індивідуума в мистецтві. І що завжди буде актуально сучасним для будь-якої творчості. А стильову манеру майстра можна було б назвати полістилізмом.

Оскільки зі святого Письма знаємо, що місцем перебування Бога й усіх, хто Його любить, є небо, створене Господом і "переповнене славою, сйавом, світлом, чарівним блиском, невимовною красою", то ікона, на якій зображені святі, теж має бути красивою. Краса ікони — це Божий дар. Ікони Олександра Охалкіна красиві також і внаслідок дотримання цієї суті іконотворчості.

Через те, що іконописцеві доводиться образно тлумачити не лише духовне, але й тілесне, не лише реальне, але й уявне, долучатися до Господніх істин, не лише зрозуміти, але й неопосередкованими, недосяжними, таємничими, то й концепція ікони-картини вимагає від художника творення складних композицій, де реальне межує з ірреальним, святий образ стає і "реальністю", й іконою, й ідеєю, а простір, у якому цей образ "перебуває", точніше, в якому цей образ зображений, стає багатовимірним і, як найскладніші Божі твори, — також неопосередкованим і таємничим. Вся ікона і стає тим, про що мріяв митець, коли прагнув "поєднати людину з минулим і космосом, вивести її за часові узвичаєні рамки" (див. інтерв'ю художника Романі Кобальчинській, надруковане в альбомі 2001 року "Олександр Охалкін. Живопис").

З'ясувавши для себе основні риси так званого "сучасного" в ікономалярстві: висока духовність святого образу та образу як

"Спас". 2003 р.

ікони в цілому, надання іконі національного характеру і вирішення формальної проблеми створення ікони-картини, митець у своїй художній мові продовжував пошуки інших рис сучасності, тих рис, котрі явили б виразний ансамбль поняття "сучасне". Багатовимірність простору чи різноманітність простору в іконі також є однією з таких "рис". До цього долучається визначення митця: "...постає образ, навіяний з іншого світу..." Філософічність його мистецтва — безсумнівна.

Ікона Олександра Охалкіна "Божі матір-Заступниця" 2000 року зображує Марію з Немовлям, вознесеною над українським дерев'яним храмом, що стоїть на кам'яних підмурках, на встеленій квітами та рушниками галявині. Понад церквою загрозливе палаюче небо у хмарах, що клубочаться. Образ Богоматері з Хрестом представлений на золотому тлі ікони, кут якої праворуч огорнений білим, дивно мережаним рушником, вписаним у захмарений, але з голубим небом простір, зі стежиною в полі та вітраками. А лівий його край — не лише розмитий, але й поруйнований. Це не випадково, оскільки в іконі Охалкіна зображена, власне, драма пожежі на території Київської музею народної архітектури

Доктор богословських наук, доктор мистецтвознавства Дмитро Степовик на відкритті виставки творів Олександра Охалкіна в Українському фонді культури, яке відбулося на католицьке Різдво — 25 грудня, — визначив іконопис художника як найбільш виразне національне явище в сучасному сакральному мистецтві.

Мистецтвознавець і етнограф Романа Кобальчинська, яка ось уже 15 років опікується творчістю ікономаляра, зазначає, що його твори з першого погляду приваблюють своїм яскравим, свіжим колоритом. Художник сміливо зіставляє дзвінки, чисті й насичені кольори — червоний і зелений, синій і жовтий; у його картинах багато білого — чистоти й повітря — та золотого — світла небесного й земного. Божественного і сонячного.

Голова Українського фонду культури академік Борис Олійник переконаний у тому, що явище мистецтва Ол. Охалкіна переростає національні рамки, стає явищем світовим.

Благовіщення, Ісус Христос, Святий Миколай, Святий Пантелеймон... Та одна з основних доміант мистецтва Олександра Охалкіна нам до решти відкрилася в образі "Святої Людмили" — 2002 року виконання. Чисте, з тонкою, легкою світлотінню, з гладесенькою фактурою зображення лику святої, оця благодать, глибокий внутрішній спокій і благодать духу, сказати б, внутрішнє Царство Духу — оточене бурхливим навколишнім, наче небесне — земним, начебто — нашим бурхливим світом, де все крутиться, "сфериться", в динаміці, в експресії, збурене. Тут є щось і від того, що митець називає "імпресіонізмом у малярстві" — блиски, сяяння, коли він ще в дитинстві милувався різнобарвними переливами граней розколотих камінців. Але тут оці контрастні кольори, гра світла, рельєфно накладений шар фарби, отже осяжне потрактування форми, оця крутнява, начебто нелогічні, нереальні дуги і рух форм — окрім мети зіставлення двох світів — потрібні художникові, щоб виразити почуття незнаного, потойбічного, тобто вищих, невідомих, незвіданих сфер. Розпросторення світла у космосі, сяяння божественної сили, слави і благодаті — також є одним із елементів мистецтва художника.

Отже, мова митця — сучасна, напружена, енергетична, багата кольором, образами, формами, малярськими прийомками. Мова — наближена до синтетичної, і в той же час — вона благодатна, оскільки сповнена духовності, несе ідеї добра, краси й милосердя.

Олександр Охалкін пише за Божим повелінням і називає це — "під настрій", "через призму своїх почуттів". Вживає барви — блакитні, жовті, рожеваті, білі, червоні, зелені... Свою ікону Богоматері-Провідниці він віднайшов. Віднайшов на кущі... калини. В українському селі. В українському мистецтві. Як сказав Яків Креховецький, автор дослідження "Богослов'я та духовність ікони": "Іконографія — це окреслення культури й цивілізації кожного конкретного народу. Оскільки вона черпає не тільки з учення Церкви, а твориться з особливостей культури народу та з досвідом іконописців, — то так освячується християнізовані культури й духовні цінності".

• Володимир ПІДГОРА

МУЗИЧНА ПРЕМІЯ

Наближення Нового року. Вечір. На подільській набережній у районі модного “Мода-бару” — похвалений. Натопт журналістів та інших “медійників” суне по трапу на корабель, який давно вже нікуди не пливе... Аналогії з феллінівським “А корабель пливе” виникатимуть у мене протягом того довгого галасливого дійства під назвою “Українська музична премія—2003”. Цєю премією в нас нагороджуватимуть артистів та аудіокомпаній, які їх представляють, золотими й платиновими дисками за результатами легальних продажів CD та MC на території України. Чому премію не заснували раніше? Адже в усіх європейських країнах подібна премія давно вже є єдино можливим і надійним інструментом стимуляції розвитку шоу-бізнесу. Вона проста: в Європі Україна (а можливо, й Росія) мала стабільну репутацію найбільшої (після Китаю, піратської країни, в якій сектор легального аудіо- та відеоринку до кумедного мізерний. Під тиском міжнародних організацій, які опікуються захистом інтелектуальної власності, наш парламент приймає низку законів, спрямованих на подолання аудіопіратства. Публічні акції для преси та медіа, коли каток давить і трощить контрафактні, вилучені в піратів диски, мали б продемонструвати рішучість держави в її боротьбі з цим злом. Але зло не було подолано, а лише загнано в темний глухий кут. Цікаво,

в цивілізованій системі координат.

На церемонії нагородження першим виступив представник потужної Міжнародної організації із захисту авторських прав (IEPI) Стефан Кравчик. Він (не без пафосу) звернув увагу присутніх на справді історичний момент, який переживає наша країна: вперше в нас офіційно зафіксовано серйозні обсяги продажів повністю легальних продуктів — як вітчизняних, так і західного походження. І це — перемога. Справжня перемога країни, який ще вчора ніде у світі просто не довіряли.

Стефан Кравчик з оптимізмом дивиться в майбутнє, оскільки мова йде про новий і величезний за розмірами аудіоринок, який саме зараз збирається увійти до складу західноєвропейської ринкової спільноти.

риторії України кожен артист або група, має право на отримання нагороди, за умови, що легально продані обсяги дисків і касет будуть офіційно підтверджені. Відтак, за 50 тис. артист отримує “Золотий диск”, за 100 тис. — “Платиновий”, за 500 тис. — “діамантовий диск”. Заявивши про намір відзначити успіх Руслани “платиною”, Олег Долинський (керівник “КОМПА”) моментально був підданий обструкції з боку інших українських компаній, які в один голос заявили про те, що вони продали значно більше. Зокрема київська “Лавіна Music” повідомила пресу, що альбом “Суперсиметрія” “Океану Ельзи” реалізовано накладом у 200 тис. (CD і MC), а “Мама Music” сповістила світ про феноменальний успіх альбому Верки Сердючки, який ро-

сандров — директор “Music Factory Group”; Євген Скляр — “Астра Рекордс”; Едуард Клим — директор “Лавіна Мюзік”.

Перша церемонія вручення новоутвореної Премії викликала ажіотаж серед медіа-структур (були присутні всі перші особи всіх провідних теле- і радіоканалів) та серед конкурентів — були майже всі аудіокомпанії, що не ввійшли до Альянсу. Дивно, що “Мода-бар” не пішов на дно під вагою такої маси людей, які спостерігали за дійством. А дійством керував невідомий МС Сашко Положинський, який часом “збивав” зайву пафосність на користь яскравого шоу. З драйвом врізало “Mad Heads” — київське рокабільне тріо, яке нещодавно підписало контракт із “КОМПА Music” і випустило свій перший

СВЯТО НА НАШІЙ ВУЛИЦІ

що навіть декларативні заходи дали результат: дисків і касет, проданих офіційно, значно побільшало. І побільшало до того, що наші аудіокомпанії почали самостійно контролювати ситуацію на вітчизняному аудіоринку, змагаючись при цьому з аудіопіратами. Паралельна теле- і радіоагітація в підтримку легального продукту створила у свідомості покупця негативний імідж пірата, який обкрадає усіх навколо заради власної кишені. Отже, крок за кроком білий сектор ринку розширювався

ще й за рахунок появи в Україні представництв світових і провідних компаній, так званих “мейджорів”. Нині в нас офіційно представлені “BMG”, “Universal”, “EMI”, “Sony”, “Music” — чотири з шести найкрупніших світових “мейджорів”. І це про щось та й говорить. Насамперед, — про певний ступінь довіри з боку Заходу, а може, і про якийсь шанс, наданий хронічно піратській країні від Заходу. І цей шанс треба використати. Звичайно, якщо ми хочемо повноцінної євроінтеграції, якщо хочемо жити

Роль координатора зусиль обох сторін виконуватиме, ясна річ, організація, яку, власне, Стефан тут і представляє.

Однак історичному моменту під назвою “Українська музична премія—2003” передувала курйозна колізія. Одного прекрасного дня київська компанія “КОМП-Мюзік” (представник “EMI”) проголосила, що альбом “Дикі танці” Руслани розпродано в кількості 100 тисяч примірників. А це, за нормами IEPI, тягне на “Платиновий диск”. Справді, IEPI визначили, що на те-

зійшовся накладом у півмільйона примірників. Одне слово, виникла досить незручна ситуація. І розв’язали її самі ж суб’єкти “платинового” конфлікту. Шість київських аудіокомпаній зібрали й утворили Український музичний альянс — своєрідний координаційний комітет, який і заснував щорічну Українську музичну премію. **Рада Премії:**

Андрій Даховський — президент “Ukrainian Records”; Олег Долинський — директор “Comp Music”; Віктор Заєць — директор “EuroStar”; Дмитро Олек-

сандров — директор “Music Factory Group”; Євген Скляр — “Астра Рекордс”; Едуард Клим — директор “Лавіна Мюзік”. Ну, що ж, як видно, новонародженому Альянсу потрібно буде добре попрацювати, щоб ступінь довіри з боку Святослава Вакарчука був адекватним змісту Української музичної премії. А як воно буде — покаже час.

● Олександр ЄВТУШЕНКО

На фото: Руслана — вперед за “платиновим диском”.

СВЯТКОВЕ ШОУ

Яким має бути свято? Блискучим, феєричним, іскристим, схожим на шампанське своєю золотавістю і п’яністю. Прогретувати свято — і настрої стає піднесено-безтурботним. А поки воно збирається завітати до кожної оселі, десь у середині душі живе дивовижне відчуття, що разом із ним обов’язково прийде тільки все найкраще.

Концерт Ольги Крюкової, що відбувся в палаці “Україна”, не дарма має назву “Передчуття Різдва”. Атмосфера очікування найбільшого і найрадіснішого зимового свята... Та назва — не проста, а з підтекстом. Різдво — свято, на яке чекають протягом усього року. Адже саме в цей день збуваються найпотемніші бажання. Тому і його передчуття, ніби й непомітно, триває всі дванадцять місяців — навесні, влітку, восени. Бо віра в диво, що зароджується ще в дитинстві, все одно залишається

ОЧІКУВАННЯ РІЗДВЯНОЇ КАЗКИ

ся нашою постійною супутницею.

Тож навіть саме очікування можна перетворити на чудове свято. “Передчуття Різдва” Ольги Крюкової — справжній подарунок шанувальникам музики, що творить світлий святковий настрій: адже на концерті було і що послухати, і що подивитися. Ольга — універсальна виконавиця: представниця джазової вокальної школи (тому їй під силу подати кожен пісню в цікавій обробці), гарно танцює і, співаючи, не відстає від свого балету, сама є ведучою свого концерту. Без перебільшення — європейський рівень виступу. Ще один плюс — живий звук: і співу, й інструментального супроводу (група “Unity”) — ніякої “фанери” чи “мінусовки”. Поставити якісний звук на такому концерті важче, та хіба можуть зрівнятися приїжджі заслужені

майстри фонограмного виконання з енергетикою живого співу.

Концертний репертуар нагадував мішок Діда Мороза — музичні сюрпризи знайшлися для представників різних вікових категорій. Для молоді — модні ритми, що змушують неспокійно соватися в кріслі. А тим, кому років побільше, приємно поностальгувати під невмирущі, перевірені часом хіти. “Шербурзькі парасольки”, Азнавур, мікс від “ABBA”, “Besame mucho”, “Кольорові ярмарки”... Нестаріючі пісні про головне, що викликають теплі спогади. Жаль, тільки джазу не було... Зважаючи на музичну підбірку, стає зрозумілим, що концерт виявився багатомовним — Ольга співала українською, англійською, французькою, іспанською, польською, російською. До того ж, у дійстві брали участь ще й закордонні гості — співак із Франції Філіп Ванклес і танцівник фламенко з Іспанії Рікардо Кастро.

Відеоряд дійства теж виявився насиченим, яскравим, динамічним — не дає занудувати і за змістом повністю відповідає модному слову “шоу”. Не дарма ж головним режисером дійства став Василь Вовкун. Об’ємні декорації, центральна частина — у вигляді піраміди зі сходинами. На двох екранах весь час змінюються картини, що ілюструють кожен пісню. І зрозуміло, що нині без балету — нікуди, тож кожна пісня — ще й зі своїм танцювальним супроводом. До того всього — феєрверки прямо на сцені, та й сама Ольга з’явилася доволі ефектно — з великого спалаху. Трохи циркової вистави під “Ярмарки”. Перевдягання у запаморочливі костюми. А під кінець зі стелі спустилася велика срібляста ялинка...

Передчуття Різдва — яскраво-феєричне, як новорічні блискітки... Тепер би так само відзначити всі наші зимові свята — передчуття, зазвичай, не обманюють...

● Катерина ТАРЧЕВСЬКА

РЕФЛЕКСІЇ

КОНЦЕРТ ДЛЯ СИЛЬНИХ І СТИЛЬНИХ

Черговий проект із серії “Зворотний зв’язок”, що здійснюється за підтримки УТЕЛ, тобто концерт вокальної формации “Пікардійська терція”, відбувся... Залишилися спогади, враження, емоції... Одне слово, сталося: ми були свідками духовного єднання однодумців, більшість із яких просто мали бажання послухати справжній європейський концерт. Фанатів та прихильників у цих веселих та інтелектуальних хлопців — море по всьому світу, але найкраще вони себе почувають, звичайно ж, тут, удома, в Україні.

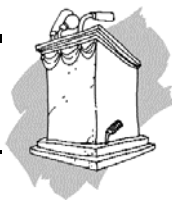
Наш глядач не пересичений пікардійцями аж ніяк. Час від часу вони дістають запрошення виступити в столиці, але знову ж таки на концертах, які не всім доступні. Єдина концертна агенція “Бревіс” організовує свята, на яких майже обов’язково співає “Пікардійська терція” — кілька пісень. І все, а сольні концерти — це вже участь обраних серед артистів.

Можна зауважити, що саме цим хлопцям уже двічі пощастило і вони збирали своїх шанувальників у Міжнародному палаці культури та мистецтв столиці, акустичні властивості якого забезпечують суперфект для кожного звуку та музичних імпровізацій, котрими “підтерціанці” завжди причащають публіку на десерт. Адже діапазон можливостей вокалістів цього колективу не має меж: від оксамитового баса до фальцету, — що після завершення програми викликає у публіки стан екстазу. А цього разу вона завершилася справжньою маніфестацією публіки, спраглою сублімацією особистості.

● Леся САМІЙЛЕНКО

фото Г. Оборської

ОКСАНА БІЛОЗІР: «ВСЕ, ЩО З НАМИ ВІДБУВАЄТЬСЯ, ЦЕ Є НАША ІНІЦІАТИВА ДО БОГА»

Наша гостя, Народна артистка України Оксана Білозір — народний депутат Верховної Ради останнього скликання (фракція "Наша Україна").

гуманізм у нас закладений генетично. Знаєте, в чому він полягає? "Чи маю я право це зробити?"

Ми не повинні були в ту хвилину вагатися. Гуманітарний лідер повинен був рішуче дати собі внутрішній наказ: "Я владу беру". А далі: "Я дізнаюсь, як і що робити, я навчуся. Якщо я не зможу навчитися (все знати неможливо), я візьму ось такого із своїх рядів, хто знає це краще за мене, і разом ми зробимо".

— У співачці Оксані Білозір зараз явно переважає політик...

— Ви знаєте, я — жінка. Зараз це дуже актуально: місце жінки і місце чоловіка. Ми бачимо, що всі ці роки Україна керується тільки чоловічою політикою. Політика жіноча абсолютно інакша. Якщо розмежувати і придивитися, то різниця обумовлена психологією. Жінка приходить на землю,

щоб віддати: народити дитину, виPLEKати і зберегти родину; жінка віддає свою працю заради благополуччя і здоров'я ближніх. Для чого прийшов чоловік? Для того, щоб дістати від життя: дістати дружину, яка б могла організувати йому тил; дістати гроші, владу. Тобто, він є воїн. У російській мові є таке точне слово: "добычик". В українській мові немає такого жорсткого визначення, — український гуманізм спрацював. Такого слова не придумали, тому що Україна завжди була матриархальною державою. Так от, жінка прийшла у цей світ, щоб віддати, звисно, в неї зовсім інша психологія. Мужчина-політик, у першу чергу, бачить своїх конкурентів і застосовує боротьбу. Перемога над конкурентами — це є реалізація його мети. Для жінки важливий зовсім інший результат: гарний мікроклімат, здоров'я, ситі, чисті діти і доглянутий чоловік, — і це все переноситься в політику. Для жінки важлива не кількість переможених конкурентів, а якість поточної роботи; піднесення добробуту суспільства є кінцевою метою.

І тому я хочу підкреслити: чимало проблем в Україні не вирішено тому, що ми, жінки, не допрацьовуємо у творенні своєї держави. Ми чомусь замикаємося тільки в родині. Навіть коли родина живе за межею бідності, жінка все одно підробляє на трьох роботах, витискує максимум всі сили із себе, а не спрямовує свій потенціал на те, щоб вийти за рамки сім'ї, підняти свій голос проти несправедливості: почати наводити порядок у суспільстві.

— Ви — жінка, яка співає, Ви — жінка-політик, Ви — професор: викладаєте і керуєте кафедрою в Національному університеті культури і мистецтв. А де час для сім'ї і кохання?

— Це все — одне й те саме. Я не можу розмежувати своє робоче місце, домівку, хобі, місія, де я з друзями контактую, — це все один потік моєї життєвої енергії! І цей потік життєвої енергії вміщує все, що я люблю.

Тобто, все це єдине явище — моє щохвилинне життя, в якому ключове місце займає сім'я. Створений у ній мікроклімат — для того, щоб я могла більше енергії спрямовувати на те, що я люблю, — на мою роботу, друзів, хобі,

на все те, від чого залежить моя сім'я.

— Кого Ви бачите в кріслі президента?

— Це невдячна справа: говорити сьогодні, хто стане наступним президентом. Мені простіше сказати, якого президента потребує Україна. Я працюю в парламентській фракції "Наша Україна", і тому пішла працювати в цю політичну силу, що вона чітко усвідомлює стан речей. Хоча було багато закидів: "Для чого тобі це? В тебе найвищі звання, в тебе гарний позитивний імідж, тебе шанують слухачі, ти самодостатня..." Справді, парламентська робота забирає багато сил і часу, це колосальна відповідальність. Але я вибрала політичну силу саме Віктора Ющенка, тому що він гуманіст. Третє тисячоліття вважається епохою гуманізму. Подивіться, як сьогодні формуються держави. Якщо раніше були урбанізовані суспільства-конгломерати, країни-імперії, то сьогодні ми бачимо: німці — це німці, в них національна держава, Франція — це національна держава і т. д. Тобто, нації захищають свої національні інтереси. Сьогодні епоха гуманізму, де кожна національність, котрій Господь дав можливість розвиватися на нашій Землі, хоче себе уніфікувати й говорить: "Я — не всі, а Я — це Я". В епоху гуманізму саме така людина повинна і в Україні сформуватися і стати лідером, щоб ми згармонізувалися з тією світовою тенденцією.

Чуємо: демократія. Що таке демократія? Це коли в центрі всього — людина. Головним є захист її прав, інтересів кожного окремо. Чи

працює в нас така формула? Ні. Значить, нам треба привести до влади гуманіста, який би це розумів: людина — в центрі світу, в центрі України, звичайна людина. Першочергово треба забезпечити права людини, а потім сказати: а ось і твої обов'язки. Треба берегти гуманізм, накопичувати, захищати, збагачувати, щоб гордо промовляти: я — українець, моя держава — Україна.

— Яким чином Ви це втілюєте в парламенті?

— Я — народний депутат фактично півтора року, і своє слово ще на повний голос не

сказала, хоча взяла на себе величезну ділянку роботи, за яку в парламенті, практично, по-серйозному ніхто не брався. Я займаюся трудовою еміграцією, яка є за межами України, відпрацьовую правовий, профспілковий, соціальний захист співвітчизників, які в силу економічних обставин сьогодні мешкають за межами України, а також займаюся підтримкою і захистом їх родин. Я розкручую клубок усіх цих проблем, заклавши перспективу для свого професійного росту як парламентарія. Я свідомо вибрала те, в чому добре розуміюся, і що зможу якісно зробити, тобто я своє слово скажу — і в цьому переконана. Моя мета: Оксана Білозір — народна артистка — повинна дорівнювати Оксані Білозір — народному депутату.

— Але Вас люди люблять і пам'ятають, насамперед, як співачку. Що зараз Оксана Білозір робить як співачка?

— Моя концертна діяльність зараз — це, можна сказати, інший бік політичної роботи. Сьогодні політична балаканина абсолютно не справляє враження на наших людей, — приїжджають на мітинги народні депутати, представники політичних груп, партій, усі вони звертаються до народу на захист його прав, закликають підтримувати державу Україну. Мало хто відрізняється політичними гаслами, ну, там праві від лівих — ще куди не йшло... А от у культурно-мистецькій площині не здуриш людей. Ті цінності, ті акценти, які є суттю моєї мистецької роботи, тісно пов'язані із моїм політичним "Я". В піснях я правдиво перед собою, вони є ланцюгом взаємодії політики і культурно-мистецького середовища, і в кінцевому результаті впливають на суспільство.

— Особисто мені дуже до вподоби Ваші пісні духовного спрямування. А чи нема у планах записати компакт-диск саме таких пісень?

— Є. Я цим живу. Я кажу: Господи прости мене за те, що я не змогла зробити цього у нинішньому році, дай мені можливість, дай сили, щоб я це створила в році наступному. Що це має бути? Власне — колядки-судівки. Тому що різдвяні пісні — це про народження дитини, про найцінніше в світі. А в родині часто дитину майже не помічають, не цінують, вона росте, ходить у школу... ніби між іншим. У нас часто не вистачає зайвої хвилини, щоб обняти свою дитину і сказати: "Господи, дякую тобі за те, що я маю чудо".

Саме в колядках-шедрівках закладений сенс нашого буття: материнства, дитинства, майбуття, закладена спільність інтересів. Саме на Різдво ми сідаємо разом — такі різні: за конфесіями, політичними уподобаннями, взагалі не віруючі люди. Але ми із молитвою сідаємо за традиційний Божий стіл, ми їмо традиційну освячену їжу і співаємо отих пісень. Віруємо, чи не віруємо, але так робить уся Україна — на Різдво співаємо про одне й те ж саме. Чи може бути більше щастя, чи може бути більша єдність? І ми щасливі від того.

● Володимир КОСКІН

В парламенті та на сцені. Світлина із сайту О. Білозір

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ
ЦЕРКВУ

Продовження. Початок
у числах 39–51 за 2003 р.

Офірувач	Сума, грн.
“Просвіта” (через Мулярчук), м. Заліщики Тернопільської обл.	343,00
Баронська, м. Київ	25,00
Божко Ігор Ф., м. Черкаси	25,00
Божко Ірина І., м. Черкаси	25,00
Вітряк К. В., м. Комсомольськ Полтавської обл.	5,00
Внесок від ПП “Галіт” № 1326 через філію ВАТ “Держ. екс.-ім. банк” (не вказано прізвища чи організації), м. Тернопіль	500,00
Гуменюк, м. Київ	25,00
Давиденко В. А., м. Київ	5,00
ДВСТФ “Надія”, Будінвестсервіс, м. Коломия	150,00
Іваничук В. Й., м. Коломия	91,00
Квач С. Н., м. Полтава	18,50
Коломийська РДА, фінансове	

управління (через Вінтона Л.)	48,00
Коломийське ВАТ “АТП”	100,00
Коломийське казначейство, колектив	27,00
Коломийський райвідділ статистики	18,00
Кублій Лариса Іванівна, м. Київ	200,00
Кублій Михайло Васильович, м. Київ	100,00
Кублій Олесь Василівна, м. Київ	100,00
Лабанова О. Ф., Волинська обл.	20,00
Лановецька ОК ЦР аптека № 25 Лицарський орден	100,00
Архистратига Михайла	400,00
Марсоверські О., Л., П., м. Київ	100,00
Міловське районне відділення ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, м. Мілове	50,00
Оваденко Г. І., смт. Бородянка Київської обл.	20,00
Пазинич В. І., м. Полтава	500,00
Подубінський В. І., м. Стрий Львівської обл.	50,00
Прізвище не вказано (внесок від 24.12.2003 р., м. Тернопіль)	10,00
Радехівська музична школа (ч/з Чайківську)	25,00
Сарна Б. В., м. Рівне	22,00
Тов “Коломиясільгаз”,	

м. Коломия	150,00
УКГ, церква Верховних апостолів Петра і Павла, через Ратича П. І., м. Соснівка	300,00
Управління соцзахисту Коломийської РДА, Івано-Франківська обл.	63,00
Урсуляк Марія, Урсуляк Мирослав, Монастирськ Тернопільської обл.	40,00
Хор Старокутської Покровської церкви, Костівський р-н Івано- Франківської обл.	60,00
Циганюк М. В., с. Ямниця Івано-Франківської обл.	600,00

Чайківський О. В., Галич Івано-Франківської обл.	250,00
Чудейська ЗОШ І-ІІІ ст.	
Сторожинецького р-ну	49,15
Чуль І. І., м. Івано-Франківськ	5,00
Ющук Віктор Олегович, м. Київ	100,00
Ющук Зоя Павлівна, м. Київ	100,00
Ющук Іван Пилипович, м. Київ	1000,00
Ющук Олег Іванович, м. Київ	200,00
Ющук Олег Олегович, м. Київ	100,00
Ющук Олександр Олегович, м. Київ	100,00
Яцик Н. П., К-Бузька Львівської обл.	35,00

Поправки:

1. При перерахуванні Долинським банком внески мешканців Долинського р-ну Івано-Франківської області (“СП”, ч. 48) вказані єдиною сумою 130.00
- Требачити:
Дрешер Д. М., с. Старий Мізунь
Долинського р-ну Івано-Франківської обл. 20.00
2. Матвійчин Д. М., Матвійчин Ю. Г. (родина), с. Пацків, Долинського р-ну Івано-Франківської обл. 100.00
3. Пігіль Д. В., с. Пацків Долинського р-ну Івано-Франківської обл. 10.00
4. Пан Грещук А. І. з Павлограда — його

внесок у сумі 30 грн. прийшов на рахунок Кобзареві церкви з поміткою “від населення” м. Павлоград (див. “СП”, ч. 42, 2003 р.). В уточнений список поправку внесено.

Аби не повторювалися подібні випадки, уважно заповнюйте поштові та банківські документи.

Ми звертаємося до поштових та банківських працівників м. Снятин Івано-Франківської обл., які не вказують прізвищ офірувачів. Якщо ви, шановні панове, надішлете нам уточнення, ми їх надрукуємо.

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 201810,96 грн.

ПОЛОЖЕННЯ
про Всеукраїнський
фестиваль-конкурс
дітей та молоді
“Шевченко в моєму серці”

Всеукраїнський фестиваль-конкурс дітей та молоді “Шевченко в моєму серці” заснований благодійною організацією “Шевченківський фонд — ХХІ століття” та Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, за сприяння Міністерства культури і мистецтв України, Міністерства освіти і науки України, Державного Комітету України в справах сім’ї та молоді, Національних творчих спілок, благодійної організації “Міжнародний інститут театру” (Український центр) та благодійного фонду “Культура України і світ”.

Мета фестивалю-конкурсу: засвоєння молодим поколінням письменницької та художньої спадщини Т. Г. Шевченка; популяризація творчого доробку лауреатів Національної премії України ім. Тараса Шевченка; розвиток дитячої та юнацької художньої та виконавської майстерності; залучення дітей та молоді до заходів, спрямованих на вшанування пам’яті Т. Г. Шевченка.

Фестиваль-конкурс “Шевченко в моєму серці” проводиться щорічно у м. Києві, починаючи з 2004 року.

У фестивалі-конкурсі беруть участь учні ліцеїв та шкіл України, слухачі шкіл мистецтв, студенти училищ, культурно-мистецьких, мистецьких та гуманітарних вищих навчальних закладів України, інших країн світу, представники української діаспори.

Порядок виступів учасників встановлюється жеребкуванням. Конкурсні виступи проводяться публічно.

Вікове обмеження учасників фестивалю-конкурсу — 21 рік. Учасники фестивалю-конкурсу розподіляються на дві вікові групи. Перша — з 8 до 14 років. Друга — з 15 до 21 року.

Програма фестивалю:
У рамках фестивалю-конкурсу проводяться:

Літературний конкурс. Має на меті визначити кращий художній твір у номінаціях “поезія” і “проза” за шевченківською тематикою, пов’язаною з біографією поета; творчістю; місцями проживання і

перебування; впливом особистості і творів Т. Г. Шевченка на його сучасників і сьогодення; заходами, спрямованими на вшанування пам’яті Великого Кобзаря.

Рукописи на літературний конкурс надсилаються у друкованому вигляді

до 1 лютого 2004 року
за адресою:

Гайгевська Любов
Олександрівна,
Літературний конкурс фестивалю
“Шевченко в моєму серці”,
Кабінет молодого автора
Національної Спілки письменників України,
кім. № 15, буд. 2, вул. Банкова,
м. Київ-24, 01024
тел.: (044)-253-64-36,
e-mail: nspru@kiev.ua

Художній конкурс. На кращий малюнок, картину, твір декоративно-прикладного мистецтва за творами Тараса Шевченка.

Твори на художній конкурс надсилаються до 1 лютого 2004 року за адресою:

Перевальський Василь
Євдокимович,
Художній конкурс фестивалю
“Шевченко в моєму серці”
Національна Спілка художників
України,
буд. 1—5, вул. Артема,
Київ-53, 04053
тел.: 212-01-33

Твори народного та декоративно-прикладного мистецтва надсилаються на художній конкурс до 1 лютого 2004 року за адресою:

Шевченко Євген Ігоревич,
Художній конкурс фестивалю
“Шевченко в моєму серці”,
Національна Спілка майстрів
народного мистецтва України
буд. 27-а, вул. Рейтарська,
Київ-34, 01034
тел.: 228-56-25

Музичний конкурс. На написання тексту та музики пісні про Шевченка, на написання музики на поезії Т. Г. Шевченка, на виконання власних музичних творів за Шевченком та про Шевченка;

Твори на музичний конкурс надсилаються до 1 лютого 2004 року за адресою:

Степаненко Михайло Борисович,
Музичний конкурс фестивалю
“Шевченко в моєму серці”,
Національна Спілка композиторів України,
буд. 32, вул. Пушкінська,
Київ-4, 01004,
тел.: (044) 235-13-37,

факс: (044) 234-8521, e-mail:
uscomposeru@gomail.com.ua

Конкурс читців. На краще художнє читання творів Тараса Шевченка.

Заявки на конкурс читців надсилаються до 1 лютого 2004 року за адресою:

Конкурс читців фестивалю
“Шевченко в моєму серці”,
“Шевченківський фонд —
ХХІ століття”,
кімн. 401, буд. 2, вул. Прорізна,
Київ-1, 01001,
тел./факс: 228-62-30,
e-mail: shevcom@ukr.net

Конкурс істориків-краєзнавців. На розробку маршрутів та здійснення екскурсій, походів по Шевченківських місцях із поданням звіту (обсяг тексту — не більше 3 сторінок з доданням фото-, аудіо- та відеолістацій); на крашу дослідницьку, інформаційно-пізнавальну працю (стаття, розвідка, репортаж, альбом, відеофільм тощо).

Роботи на конкурс істориків-краєзнавців надсилаються до 1 лютого 2004 року за адресою:

Списаренко Борис Дмитрович,
Конкурс істориків-краєзнавців
фестивалю “Шевченко в моєму
серці”,
Всеукраїнське товариство
“Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка,
буд. 8, Музейний провулок,
Київ-1, 01001,
тел.: 228-40-50,
e-mail: slovo_prosvity@ukr.net

Театральний конкурс. На крашу виставу дитячих та юнацьких драматичних колективів за творами або інсценізаціями творів Т. Г. Шевченка або про Т. Г. Шевченка;

Заявки на театральний конкурс надсилаються до 1 лютого 2004 року за адресою:

Кадирова Лариса Миколаївна,
Театральний конкурс фестивалю
“Шевченко в моєму серці”,
“Шевченківський фонд —
ХХІ століття”,
кімн. 401, буд. 2, вул. Прорізна,
Київ-1, 01001,
тел./факс: 228-62-30,
e-mail: shevcom@ukr.net

Оргкомітет безкоштовно забезпечує учасників на час проведення фестивалю-конкурсу: житлом та харчуванням із дня реєстрації до дня закінчення фестивалю-конкурсу; можливість проведення репетицій на сцені, де будуть проходити їхні виступи.

Проживання та харчування

осіб, які супроводжують учасників конкурсу, здійснюється за їх власний рахунок. Оргкомітет може сприяти особам, які супроводжують учасників, в організації харчування та бронювання місць проживання у разі завчасного звернення.

Проїзд до Києва та у зворотному напрямку учасників фестивалю-конкурсу та осіб, що їх супроводжують, здійснюється за їхній рахунок.

За результатами кожного конкурсу журі присуджує першу, другу та третю премії у кожній із двох вікових груп. Встановлюються також заохочувальні премії та призи. Учасникам, які зайняли призові місця, вручаються дипломи та присвоюються звання лауреатів фестивалю-конкурсу “Шевченко в моєму серці”. Журі, в залежності від досягнутих учасниками фестивалю-конкурсу результатів, має право не присуджувати всіх премій

або ділити премії між кількома учасниками.

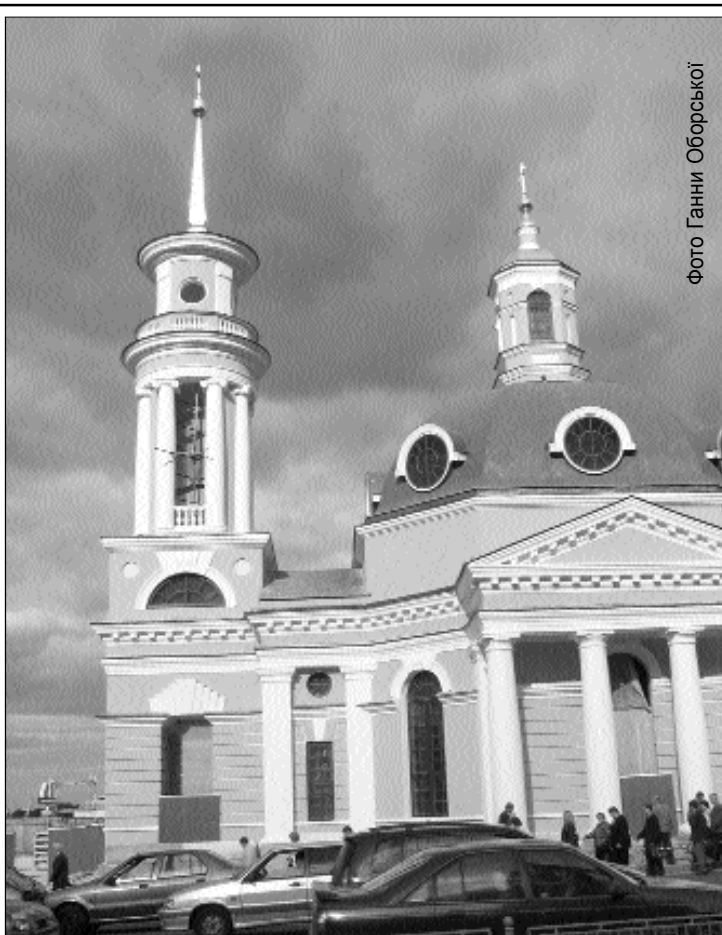
За рішенням головного журі Оргкомітет фестивалю-конкурсу нагороджує переможців фестивалю у кожній з двох вікових груп дипломами лауреатів фестивалю, призами спонсорів та грошовими преміями.

Проведення фестивалю-конкурсу “Шевченко в моєму серці” широко висвітлюватися в засобах масової інформації.

За більш докладною інформацією звертатися в Оргкомітет фестивалю-конкурсу:

Кімн. 401, буд. 2, вул. Прорізна,
Київ-1, 01001,
тел./факс: 228-62-30,
e-mail: shevcom@ukr.net

Оргкомітет
фестивалю-конкурсу
“Шевченко в моєму серці”

У святкові дні відбулося освячення відновленого храму Різдва на Поштової площі в Києві. Його здійснили священники Київського патріархату. Як відомо, саме тут відбувалося відспівування праху Кобзаря перед його останньою дорогою на Чернечу гору в Каневі.

ЕТНОГЕНЕТИКА І РИТМИ УКРАЇНИ

Про явище нової української еміграції, незважаючи на її масштабність (від 2 до 7 мільйонів), майже нічого не пише центральна преса. Не тішать їх увагою і наші урядовці, хоча мільйони українців опинилися за кордоном не з власного бажання, а через економічні проблеми в державі. Самі ж емігранти, переважно нелегали-заробітчани, часто вважають себе покинутими всім світом, єдина їхня мета — заробити гроші та якнайскорше повернутися до рідного дому, до дітей і родини. Виходить, наче нікому вона не потрібна, ця Четверта хвиля.

Насправді ж уявлення про беззмістовність і безперспективність нової української еміграції є абсолютно хибним. У цьому нас переконує **етногенетика — новий напрямок досліджень, який розглядає етнос як біосоціальний організм, структурно і функціонально подібний до окремої людської особистості**. Тобто, етнос — це особистість вищого рівня, яка має власні свідомість і підсвідомість, інтелект і пам'ять, генотип і характер, вік і долю. Відповідно, кожен етнос, як і людина, має своїх батька і матір, дідів і бабусь, інших предків по батьківській та материнській лінії.

Нові етноси народжуються в результаті взаємодії чоловічого й жіночого начал. Як можна розрізнити — де етнос-батько, а де етнос-мати? Тут доречна аналогія між сперматозоїдом і яйцеклітиною. Відомо, що в момент запліднення: 1) сперматозоїд рухливий, а яйцеклітина нерухома; 2) сперматозоїд у тисячі разів менший, ніж яйцеклітина. Подібно і з етносами — батьківський етнос може бути в тисячі разів меншим за материнський. Але тут кількість не грає особливої ролі — це той випадок, коли “мала заківка квасить усе тісто”, як висловився св. Павло у посланні до галатів — народу Малої Азії, яку тоді ще називали Східною Галлією.

Є дві головні умови зачаття нового етносу:

1) взаємодія чоловічого й жіночого етносоціальних організмів має відбутися в той період, коли жіночий етнос відкритий для прийняття чоловічого начала (як правило, така відкритість виникає в період системної кризи материнського етносу);

2) чоловічий і жіночий етноси повинні бути психологічно сумісними, відчувати взаємну симпатію.

Найцікавіше те, що народження, становлення, занепад і криза перетворення нового українського етносу відбувається протягом кожного 532-річного циклу, — це відкриття зробив видатний український археолог, історик і культуролог професор Києво-Могилянської академії Микола Чмихов (1953—1994). Він довів, що “з XXVIII ст. до н. е. до наших днів пращури сучасних українців мали кожні 532-роки нову державну систему. Отже, вони прожили періоди дев'яти справжніх держав”. У цьому кожен може переконатися, проаналізувавши три останні періоди української історії: 419—951, 951—1483, 1483—2015 роки. На початку кожного з них народжувався новий український етнос, який творив власну державу: Антський союз, Київську Русь, Козацьку державу. Ще одна цікава закономірність: у першій половині циклу (майже 3 століття) відбувається зростання і зміцнення етносу, а з початку другої половини включаються механізми його розпаду і перетворення.

АНТИ, ТОБТО БОГАТИРИ

З підручників історії знаємо, що в V—VI ст. анти займали величезну територію: від пуш Полісся до Чорного моря і від Карпат до Дону. Як доводить відомий історик Михайло Брайчевський, грецьке “анти” — це те ж саме, що й давньоруське “поляни”, що значить “богатирі”. Народ антив складався з багатьох племен. Анти здобули особливу славу своїми походами на Візантію. Армія у них була досить велика, бо, як подають історичні джерела, одного разу вони взяли 10 тисяч полонених. Анти були вправними мореплавцями, добре знали Чорне море. Дуже цінувалися їхні довгі прямі мечі, які виготовлялися у великих кількостях та були високої якості. Знаменитими антськими мечами воюють навіть герої англосаксонського “Беовульфа”, а в археології вони дали назву цілому класу — “мечі антського типу”.

Держава антив проіснувала майже 3 століття — від IV до VII, що відповідає першій половині 532-річного періоду. За словами історика Івана Крип'якевича, “довготривалість її, розмах експансії, колонізаційні успіхи, участь у політиці Візантії — все вказує, що це була державна організація, далеко могутніша, аніж

про неї можемо мати уявлення з випадкових і неповних звісток літописців”.

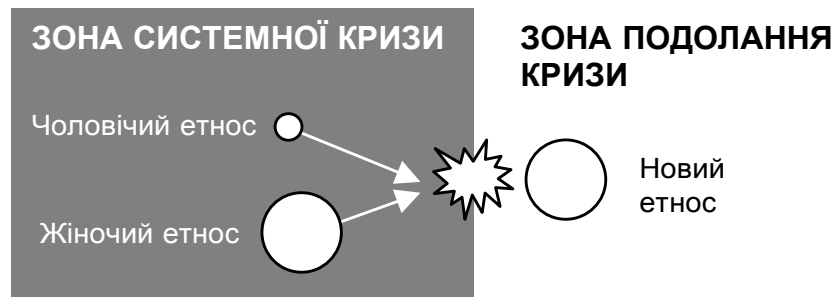
РУСИ ТА ЇХНЯ ІМПЕРІЯ

Значно більше відомостей про Київську Русь. Що значив для неї початок нового періоду, який, за Чмиховим, розпочався у 951 році? Це було панування великої княгині (королеви, регіни, імператриці) Ольги (945—964). Саме в цей час і народився наступний український етнос — руси, русичі. Якщо висловлюватися коректніше, то **йдеться про народження системоутворюючого етносу (який науковці позначають терміном “внутрішня Русь”), що став організаційним ядром цієї величезної, найбільшої в тодішній Європі держави**.

На відміну від своїх попередників Олега та Ігоря, княгиня Ольга не вела зовнішніх війн. Її енергія і талант адміністратора яскраво проявилися в активній дипломатії — як назовні, так і в середині країни. За 20 років мирного управління вона перетворила величезну територію, на якій раніше не раз вибухали повстання проти центральної влади, на цілісну, добре впорядковану державу. Вона здійснила адміністративно-територіальну реформу, провела перепис населення, запровадила податкову систему (ввела справедливі подат-

СТРАТЕГІЯ ЧЕТВЕРТОЇ

Феномен Четвертої хвилі української еміграції має економічні причини, проте його призначення і перспективи треба шукати в площині цивілізаційних переходів і масштабних соціально-політичних трансформацій.

ки замість безсистемного “полюддя” — тодішньої форми “державного рекету”), навела лад у сферах полювання і бортного бджільництва як стратегічних галузей для експортного потенціалу держави.

Київська Русь як державний організм проіснувала до 1240 року, коли татари підкорили Київ. Якщо вести рахунок від правління великої княгині Ольги з 945 р. (часу народження етносу русів), то це складає **три століття** — так само, як і для Антського союзу.

КОЗАКИ, ТОБТО ВОЇНИ

Залишилося вяснити, що означає для України початок третього 532-річного періоду, а саме 1483 рік? Очевидно, що йдеться про виникнення Запорозької Січі — цього християнського військово-чернечого ордену, який став організаційним і духовним центром нового українського етносу — “народу козаків”: “Які б різні оцінки не давалися запорізькому козацтву, в одному вони безумовно сходяться: **протягом трьох століть** (бл. 1480—1775) у низинах Дніпра діяла регулярна військова організація, з незалежною політикою якої доводилося рахуватися сусіднім країнам — Польщі, Росії, Криму і Туреччині”, — пише Роман Багдасаров і продовжує: “Здійснюючи наскоки на сусідів, визволяючи з полону “ясир”, вивозячи дорогоцінності й золото з панських домів, обмежуючи владні амбіції держав-конкурентів, показуючи приклад безкорисності й зневаги до тліну, кіш не керувався голим грабіжницьким інтересом, як дехто вважає, а здійснював євангельську потребу у війні проти всіх і всього, що лише може обмежувати свободу християн. Свободу як Принцип”. (“...Істина зробить вас вільними”. — (Іван, 8.32); “...де Дух Господній, там воля”. — (2 Кор., 3.17). ...Саме відстоювання безмежної, дарованої Христом-Спасителем внутрішньої і зовнішньої свободи було головною функцією Запорозької Січі як православного лицарського ордену”.

Саме ідея внутрішньої і зовнішньої свободи, первинним генератором якої **три століття** виступала Запорозька Січ, стала становим хребтом нового українського етносу. Завдяки тому, що січову козацьку школу біль-

шою чи меншою мірою пройшли сотні тисяч представників найактивнішої частини населення, Україна майже цілковито “показалася”, а реалізація ідеї тотальної свободи і смиренності лише перед Господом Богом сформувала нові фольклор і літературу, новий стиль мислення і поведінки — **сформувала нову людину і нове суспільство**.

Очевидно, що материнські етнічні організми формувалися автохтонним населенням України, яке проживало на цій території з незапам'ятних часів. А хто ж виступав у ролі батьківського начала в рамках етногенетичної лінії анти—руси—козаки?

ПЕРША ХВИЛЯ: ГАЛІЛЕЯНИ, ТОБТО НОСІЇ СЛОВА

Першою етнотворчою хвилею християнської ери було повернення на Батьківщину народу галілеян, первинного носія Христового вчення (нагадаємо, що протягом 4 століть слова “християни” і “галілеяни” були майже синонімами). Це сталося у I—II ст. н. е., про що вже розповідалося у статті “Етнічна основа християнства: галли-галілеяни-тиверці” (Слово Просвіти, № 34, 20—26 серпня 2003 р). Два століття взаємодії народу Христа з автохтонним населенням привело до народ-

ження держави Тивер (формотворчого ядра могутнього Антського союзу в IV ст.) і виникнення слов'янського суперетносу.

Заміна етноніма “галли” на “слов'яни” означала, що з народом відбулося радикальне перетворення, він здобув нові якості. Ім'я “галли” походить від “галас-голос-логос”, що позначає як голосистість, так і знання. Ці поняття є тісно пов'язаними, оскільки рівень мовлення (висловлювання), вищим проявом якого є пісенність, відбиває рівень мислення. Співучий народ називав себе галлами за ознаками, які суттєво відрізняли його від інших народів — “голос” (співучість, милозвучність мовлення) і “логос” (мудрість, знання, інформація). Новий етнонім — “слов'яни” — позначав те ж саме, адже поняття “слово” якраз і означає мудрість, знання, мовлення, інформацію (“слава”, “прославити”, “ославити”). Вірогідно, що, **називаючи себе слов'янами (мудрим, красномовним), новий етнос стверджував, що він є носієм слова, тобто вищих знань, отриманих від Боголюдини за посередництвом народу Христа**. Згодом так стали називати себе інші етноси, народжені в українському етнотворчому казані, тому “слов'яни” стало іменем суперетносу.

ДРУГА ХВИЛЯ: ВАРЯГИ, ТОБТО ЗАХИСНИКИ

У IX—X ст. український геосоціальний організм переживав системну кризу, що було закономірним явищем для другої половини чергового 532-річного періоду (419—951). Місцеве населення перебувало в стані соціальної дезорганізації, песимізму, безпорадності і, так би мовити, нульової пасіонарності. Цей пригнічений та безпорадний стан чудово відтворено літописом, згідно з якимдесь після 862 року місцеві жителі заявили: “Земля наша велика і багата, а порядку в ній немає; ідіть до нас княжити і володіти нами”. І не принципово, чи справді мало місце це відчайдушне покликання допомоги іззовні. Важливо те, що з погляду етногенетики Україна вже була цілком відкрита до запліднення персонально сумісним із нею чоловічим етносом.

Таким батьківським етносом стали варяги, етногенетична взаємодія яких з українським

ПОГЛЯД

етносоціальним організмом відбулася у найсприятливіший для цього момент — час максимального загострення системної кризи. Варяги перебували у тісних стосунках із населенням Скандинавії і Балтики, проте були не норманми-вікінгами, а слов'янами. Їхня активність охоплювала не лише Балтію, але всю Середню і Східну Європу, включно з Візантією. Нерідко вони виступали в ролі найманого професійного війська. Саме від цього й походить їхня назва — “варяги”, що означає “воїни”, “захисники” (від древнього кореня “вар”, наприклад “варта”, “wartовий”; словенське “varuh” — хоронитель, опікун, захисник; англійське “war” — війна, “warrior” — воїн).

Контакт варягів з автохтонним населенням України виявився дуже плідним. За словами історика Івана Крип'якевича, “...заслуга варягів була в тому, що вони з'єднали країну в одну цупку цілість, **УВІЛЛЯЛИ В ДЕРЖАВНИЙ ОРГАНІЗМ НОВИЙ ФЕРМЕНТ**, оживили його і підштовхнули до нової творчості”.

Приблизно через століття після запліднення українського материнського етносу варязьким чоловічим началом народилася потужна і висококультурна держава, найбільша в Європі та відома на весь світ як Київська Русь.

ТРЕТЯ ХВИЛЯ: ЛИТОВСЬКЕ ЛИЦАРСТВО

Народження українського етносу нового 532-річного циклу (1483—2015) відбулося завдяки батьківському етнічному організмові, що сформувався, як і в випадку з варягами, на теренах Балтії. Литовські племена, як і варяги, були вихідцями з українського “етнотворчого казана”. Литовська військово-управлінська верства, яка, власне, і стала батьківським началом нового українського етносу, сформувалася у смертельних війнах із Лівонським і Тевтонським лицарськими орденами в першій половині XIII століття. У цей час державна організація Київської Русі все більше занепадала. У середовищі князівської династії, за словами Крип'якевича, “не стало талановитих одиниць, що вміли б управляти великою країною”. Як наслідок внутрішньої дезорганізації, в 1240 році монголо-татари захопили Київ, а рівно через століття — у 1340 році, зі смертю князя Юрія Тройденевича, — втратили незалежність і Галицько-Волинське князівство. Системна криза досягла максимальної гостроти.

Для України це означало, що вона у точно визначений термін відкрилася для взаємодії з персонально сумісним батьківським началом. Як і в випадку з літописним закликанням варягів, місцеве українське населення “само зі своєї волі закликало до себе литовських княжат, — пише Грушевський. — Литовські князата, засідаючи по українських і білоруських землях, прагнули у всім прихоронитися до місцевого життя. Вони старалися якнайменше вносити змін у місцеві обставини: “Ми старини не рушаємо, а новини не вводимо”, — було їхнім правилом. Вони приймали православну віру, місцеву культуру, мову, одним словом — ставали українськими або білоруськими князями, тільки з нової литовської династії, й по змозі старалися далі продовжувати давніші заведені порядки місцевого життя”.

Наприкінці правління великого князя Ольгерда (1341—1377) населення Литовсько-Руської держави на 90 % складалося з української та білоруської людності, тобто литовці становили лише десяту частку населення. Джерелом права в державі стала “Руська правда”, державною мовою була українська, повсюдно панували українська культура і православна віра. **Литовська держава запліднила Україну новими управлінськими підходами, згідно з якими, твердий державний порядок не придушував людської свободи і творчості, але ставав її гарантом і захисником**.

Після смерті Ольгерда Литовсько-Руська держава увійшла в смугу нестабільності, але головне вже сталося — **відбулося зачаття нового етносу, який народився рівно через століття, а саме в 1480-х роках — на початку нового 532-річного періоду**. Його становлення відбувалося у постійних війнах і повстаннях, тому він прославився у світі як Народ козаків (від арійського “кес” — меч).

Далі буде.

● **Ігор КАГАНЕЦЬ**, головний редактор журналу нової еліти “Перехід-IV”

Ніна Матвієнко з матір'ю Антоніною Ільківною

“Але найтяжча роль у цьому світі, — зізнається Ніна Матвієнко в одному із своїх щоденникових записів за 2001 рік, які ввійшли до книги, — це вибрати самого себе і свою пісню”. У традиційно здоровому українському суспільстві митець завжди освячувався. Таке освячення обумовлює поведінку митця: що простому смертному дозволено, те митцеві — дзуськи. На жаль, українська традиція на сьогодні виявилася незахищеною від напливу різного роду руйнівних течій і тенденцій. Це породжує серед багатьох людей, у тому числі й серед митців, зворотну думку, що нібито митцеві як людині дозволяється все; що важливим є лише рівень його мистецької творчості, а його мораль — то його особиста справа. Ба, більше — чим карколомніше, тим краще. Саме така тенденція характеризує більшість публікацій на сторінках нинішньої періодики. І це прикро. Адже вона не дає шанувальникам таланту митця позитивного прикладу для наслідування. І не слід забувати, що своїми літературними “хлібами” ми засіваємо душі підрастаючого покоління. “А що вродить? — мовить пророк. — Побачите, які будуть жнива!”

Зважаючи на вищесказане, інакше, як щасливим винятком серед усього того “розмаїття” писань про зірок, книгу видатної української співачки й артистки, лауреата Державної премії України імені Т. Г. Шевченка, народної артистки України Ніни Матвієнко “Ой виорю нивку широкою”.* назвати на можна. “Близько шестисот сторінок багатолітнього повнокольорового видання, — як сказано в анотаційному слові, — це рідкісна можливість для читача зазирнути в потаємні царини душі й таланту символу української народної пісні — Ніни Матвієнко, долучитися до нетлінних скарбів духовної спадщини українців”. Нінина українськість виявляє себе на кожній сторінці книжки, буквально у всьому до найменших дрібниць. Водночас вона освячується розмаїттям художніх образів, епітетів та асоціацій. І в цьому виявляється ще одна яскрава грань таланту Ніни Матвієнко. Погляньмо лише на ошу побутову замальовку: “Варю борщ, і тут я помічаю цікаве явище: вкинула до квасолі картоплі, вона так туди влетіла, як хазяйка; розіпхалася по всій каструлі і жде, щоб я швидше закрила покришкою. Я усміхнулась і затулила. Пасерую моркву із селерою, — і теж туди, вона не дуже охоче зі сковороди зіслзла, ложкою мусила згрібати. Надула губи, аж піна пішла біла, бо ж олією її шмарувала. Покришкою боялася накривати, бо бачу: як шугоне, — не зловлю, так і жде моменту. Але буряк — так буряк, справжній козак, зайшов туди, наче з коня злетів: наробив гармидеру, бо ніхто вже й світу білого після нього не побачив. Закипіло раптом усе! Матюнько! А нема рукавиць, буряк уперся — от-от буде скандал! Зняла — і на холодне! Ху, встигла, аж і буряк, бачу, впрів, злякався, що не вдержить таку масу баб'ячу! Ложкою їх повинчала, посварила — втихло!”

Хтозна, що чи хто надихнув її на цей блискучо завершений етюд. Можливо, Ніла Крюкова своїм виконанням гуморески про міський діалог картоплини з цибулиною, а можливо — сама природа. Так чи інакше, але “борщ” Ніни Матвієнко може бути окрасою будь-якої антології української поетичної прози. А ось як постає в її баченні природа: “Косять косарі дощ, а трава падає важкими ситими покосами.

* Ніна Матвієнко. Ой виорю нивку широкою. — Київ: УЦНК “Музей Івана Гончара”. — 2003.

Цвіте жасмин, даруючи очам своє прощання”. Вдаються їй образи філософського змісту: “Сутність людини ліпиться з глини: крутиться хребет на гончарному крузі, витягується то голівка, наче глобус на ніжці, то ручка, схожа на пляшку”. Або: “Пішла в роздуми, наче в найми”. В оповіданні “Осиковий хутір” висвітлюється непроста жіноча доля. А закінчується оповідання метафорично.

“А Влас десь дівся, Домка ж зібрала увесь свій біль, загорнула у вузлик і закопала під осику. Досі там, у Гонорино, тремтять осикові листочки, шовком

перечиту твої листи, і світ для мене інший, і люди, і настрій”.

Відродно, що ця ширість, і ця любов та високість у родинних стосунках, попри всі життєві перевали, не вигасають із роками, а лише повняються добротою і визрівають, наче колос добірним зерном: “Хочу лише додому, татку Петрусь! У мене це бажання зайняло всю територію мого тіла, я спухла від цього бажання. Здається, що вже вічність заглядає у мою душу, скупо вбирає новини і думки, і зовсім висмоктані слова зсуваю на папір”.

Це все не є спонтанність. Це — з генетичних глибин української традиції. Давній звичай практиці української родини притаманна толерантність та шляхетність у стосунках: батьків, близьких та рідних навіть заочно прийнято називати на “Ви”. Щоправда, біда, соціальне та національне гноблення впродовж тривалого часу поступово вичавлювали із нас нашу духовну сутність. І тоді високий пієтет обертався в постичну лайку (Згадаймо бабусю із “Зачарова-

нівка), все близько, озеро, ліс, дитячий садок. До роботи 40 хвилин їзди авто. Любий, я рада до безтям”.

Нерозуміння цієї особливості української душі, а швидше, несприйняття її сутності окремими недругами та заздрісниками, інколи потрактовується різноманітними потворними вигадками та нищим глузуванням. Воістину — незнання породжує невігластво, а глупота — нищість. Тож будь-які інсинуації супроти висоти української духовності після прочитання книги “Ой виорю нивку широкою”, не лише спростовуються, а й розвиваються вшент. І в цьому ще одна цінність і потрібність видання.

Доля митця, а тим більше, українського, ніколи не була простою і легкою. Бог дарує талант, а життя — випробування долею. Не секрет, що сьогоднішній обиватель, дивлячись на звання, нагороди та славу видатної співачки, бачить лише лаврові вінки. А її повсякчасні тривоги, її болі й творчі муки, як правило, залишаються для нього непоміченими. Цю прогалину частково заповнюють листи Ніни до Романа Дідули. У них допитливий читач знайде для себе відповіді на багато запитань. Він же (Дідула) упорядник текстів та автор передмови, в якій ідеться і про той концерт у залі Київської філармонії, на якому Ніна попередньо задумувала виступити разом із матір'ю — Антоніною Ільківною. Але тодішні чиновники побоюлися такого виступу й заборонили Ніні виступати разом із матір'ю. І Ніна вдалася до маленьких жіночих хитрощів. Ми були на тому концерті й пам'ятаємо, як під час співу вона раптом зупинилася: “Ой, мамо, я забула...” Злетіла пташкою зі сцени і вивела за руку на поміст маму. Удвох вони доспівали почату пісню, а потім ще, здається, дві чи три виконали разом. То було так несподівано, так захоплююче й так приємно, що весь зал вибухнув гучними оплесками та вигуками привітань. А для того часу — так зухвало і так сміливо.

Надзвичайно цікавими є щоденникові записи “З репетицій А. Авдієвського”. У цих коротеньких репортажних замітках напрочуд колоритно та образно постає характер одного з найбільших українських диригентів ХХ ст., керівника Українського народного хору ім. Григорія Верьовки — А. Т. Авдієвського, що під його орудою, за словами Ніни, “горбата пісня, яку ялозили інші диригенти, стає легкою, молододою музою”. А далі захоплено вигукує: “Боже, та ж це Церква, а не чоловік!” У цих записах — що не слово, то метафора, асоціація чи порівняння.

“Сопранам: — Людина — це дія! Це творчість, а ви за принципом причепа волочитесь по нотах. Ніяких звукових плям, сама прозорість”.

“Тенорам: — Ви слов'яни, чи хто ви такі? Шедрик, а не Жорик (Хтось співає російським “є” шедрик, а не українським твердим “е”.

Уміщено в книзі також уривки з листів та відгуки шанувальників Ніни Матвієнко з різних кінців світу. Загалом же книга складається з п'яти розділів. Останній забирає другу частину книги. У ньому подано багатий пісенно-музичний матеріал із репертуару співачки — понад 250 народних пісень і творів сучасних українських композиторів.

Видання ошатно оформлене, папір крейдований, проілюстроване світлинами з родинного архіву Матвієнків-Гончарів та репродукціями перлин народного мистецтва із фонду УЦНК “Музей Івана Гончара”.

Щодо зауваг, то в кожного вимогливого читача вони, звичайно, знайдуться. На нашу думку, було б краще, якби обкладинка була твердою. Адже книга не залежуватиметься на полиці. Не вистачає в книзі рецензій та відгуків на концерти співачки. Вони б чимало додали до розуміння феномену її творчості. Чомусь не потрапила до книги й одна з визначальних пісень “українського соловейка” — “Ой роде наш красний”.

Книгу аж ніяк не можна назвати спогадами. Вона не вкладається в рамки такого поняття. Це, швидше, творча сповідь живої душі у вигляді коротких оповідань, замальовок, нарисів, листів та щоденникових записів. Книга потрібна людям сьогодні, як і живий голос співачки. Вона є не лише інформатором та високим мистецьким витвором, а й живим прикладом високості українського духу, прикладом для молоді.

● Надія ДАНИЛЕВСЬКА, Микола ТКАЧ, м. Київ

«ОЙ ВИОРЮ НИВКУ ШИРОКУЮ»

Роздуми над книгою Ніни МАТВІЄНКО

Сьогодні на шпальтах значної кількості періодичних видань, як правило, відводиться простір для матеріалів, що так або інакше висвітлюють творче, побутове та інтимне життя відомих співаків, акторів, поп-, кіно- і телезірок, спортсменів тощо. Це переконливо свідчить про те, що життя і творчість видатних людей були і залишаються у сфері особливої зацікавленості якнайширшого кола людей. Причому це стосується не лише простих обивателів, а й усіх шанувальників мистецтва — аж до найвибагливіших. Недарма ж твори про таких людей часто стають бестселерами. Відомо й те, що життя людей, наділених талантом від Бога, почасти є не лише незвичайними, а ще й доволі складними, із цілою низкою випробувань долі. Як, із яким рівнем гідності й честі проходить така людина свою дорогу, важливо не лише для неї самої, а й для всіх нас. Адже, вибрана Богом і наділена талантом, людина вже належить не лише собі, а й людству в цілому. Її життя стає зразком, парадигмою для інших, особливо для підрастаючого покоління. Звідси — відповідальність митця не лише за рівень своєї професійної творчості, а й за свій духовний та моральний рівень.

“Пахну дітками”

переливається шелест, а вітер ніяк не може випитати правду, щоб рознести по світу”.

Нінина українськість проступає то в дитинно-мрійливій закоханості в світ: “Якось питаю у Валі Ковальської, а чи свербить у землі те місце, де корінчик проростає?”, то в надтонкій іронії: “Посідали на антени ворони, а з хат повиязлили баби і всі каркають: ворони про погоду, а баби про політику...” Але найбільше — у ширості та відкритості почувань і думок. Часом аж до незахищеності, до оголеності нерва: “А я бігла за поїздом, у якому ти вже розслабився, зрадів, що до роду їдеш, а я біжу! Пхаю у руки провідниці пакунок для тебе, вона не бере, там була вечерея, бо листи я не знайшла іще. Я кричу: візьміть, ви його знайдете, він такий змучений і сивий”.

Для митця ширість — одна з необхідних передумов розкриття таланту, спілкування з Богом і людьми. Через ширість виявляються почуття закоханого серця, як це й бачимо в листах Ніни до Петра Гончара:

“Любий, я б тобі писала про те, як хотіла б лебідкою стат, щоб із тобою літати, як зву тебе місяцем, щоб довше світив, я назву тебе голубом, тільки більше клич, я б назвала тебе розлукою — але ж то мить. Коханий — це ти, все, чим я живу і що співаю”.

“Петрусь, дай хвилинку дихання твого, я не можу без тебе, без твого життя, тобі належу до нігтики, до останнього подиху. Я ці всі дні

Ніна і Петро

ної Десни” О. П. Довженка). Цю обставину добре розуміє і Ніна Матвієнко, коли шануючи і люблячи свого батька, з гіркотою та болем говорить про пристрасть до оковитої.

— Ти звернула увагу на чоловіків коло сільради, випила їх обличчя людські горілчан чума — п'ють усі: і старі, й молоді... Батько й досі п'є, вже 81 рік, вигляд має непоганий, руки поскручувало, а скільки ці руки мішків без чужої допомоги перекидали...

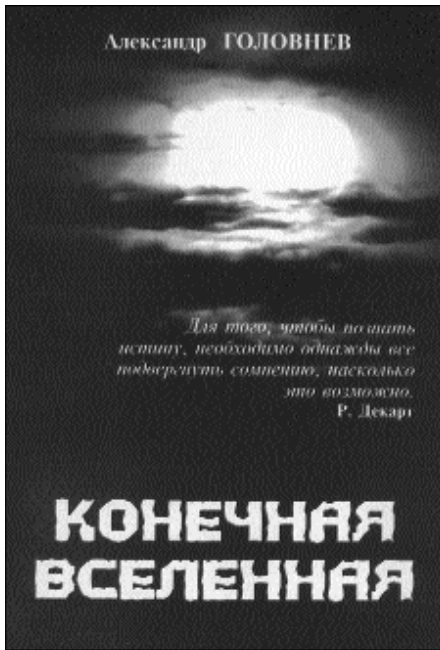
Ще й сьогодні на теренах українського села нерідко зберігаються приклади давніх родинних стосунків українців. Пам'ятається, кілька років тому, будучи на похоронах близької нам людини, ми звернули увагу на слова дружини небіжчика, яка, спогадуючи доброту свого чоловіка, раз по раз приплакуючи, промовляла: “Він же за все життя навіть “брешеш” мені не сказав”. І сказане не було перебільшенням. Він, цей пієтет української душі, проявляється завжди у хвилини особливого стану: високого піднесення та глибокого горя. І це також, як ознака українськості, зустрічається на сторінках книжки “Ой виорю нивку широкою”. Ось лист Ніни до Петра від червня 1971 року:

“Коханий! Найдорожчий! Наймиліший від сонця й дощу, моя жагуча любове, я сьогодні горю від Великого чогось, що розтинає груди і не вміщається у слові! Любий! Рідний!

Дарую тобі сьогодні хвилюк щастя — нам дають одну кімнатку на Вітряних Горах (Куре-

НОСІЙ ЖИТТЯ — ВІ-

Олександр Головнов уже втравив у історію. Передусім — в історію філософії. Його книжка “Кінцевий Всесвіт” (“Конечная Вселенная”) — подія непересічна. І не лише тому, що автор створив живу, часом захоплюючу розповідь про суть життя (у підзаголовку — “Три таємниці Всесвіту: Світобудова. Життя. Розум”), а й конструктивною логікою і системною послідовністю викладу.

У книзі читач знайде не лише оригінальну критику “загальновідомих” речей та усталених наукових концепцій, що вже “замонолітили” фундамент багатьох галузей знань, а й твердження, що викликають емоції у широкому діапазоні — від захвату до обурення.

О. Головнов колись працював конструктором у знаменитому ОКБ О. К. Антонова і тому збагачений досвідом політ його думки спокушає читача не лише зовнішньою привабливістю. Подаючи тут деякі фрагменти з 342-сторінкової публікації,

можу також пошкодувати, що шановний автор, киянин, свідомий своєї причетності до Усвідомлення Нового Часу (якщо хочете — Часу Відновлення Справедливості) видав свою працю в столиці України російською мовою. А тут ще й категоричність тверджень автора, котрий, здається, не допускає жодних сумнівів... Зрештою, судить самі:

Стор. 49. “Кожна ідея з деякою удаваністю (зовсім малою) може бути представлена ефірною хвилею визначеної частоти; при цьому її джерело можна уявити як радіопередавач, а кожного, на кого розраховує джерело ідеї, — як радіоприймач. І весь процес розповсюдження ідей, їх впровадження, переконання — аналогічний процесу радіомовлення: приймач почує повідомлення від передавача лише в тому разі, коли власна частота приймача відповідає частоті, на якій висилає радіопередавач.

Нехай навіть ефір буде переповнений чудовою музикою, але наш приймач про неї навіть не здогадується, сприймаючи лише примітивну попсу, позаяк він настроєний саме на її несучу частоту. Проте навіть у найпростішого приймача є корба або важіль настроювання (на відміну від більшості людей, котрі, здається, побудовані, як дотопотні детекторні приймачі, що приречені приймати лише одну частоту)”.
Стор. 235. “Стосовно визначення життя, як “форми існування білкових тіл”, то воно, по-перше, надто часткове, функціональне, нагадує визначення житлового будинку, як “форми існування сукупності цеглин”.

Стор. 236. “Духовність — достатня, але не необхідна якість (характеристика) життя. Мікроб — бездуховний, проте він живий.

ПОЛЕМІКА

Скоріше за все, вірус історично був найпершим носієм життя на Землі. Звичайно, нині він — очевидний паразит, але коли він був сам, на кому він мав паразитувати?”

Стор. 238. “Майже не виникає сумніву, що, на противагу вірусу, десь у віддаленому майбутньому живі організми складатимуться з системи польового взаємозв'язку (простіше — з “душі”) та з дуже малої кількості речовин. Тобто, про нащадків можна сказати, що вони будуть “безречовинні створіння”.

Стор. 336. “Закон всесвітнього тяжіння” — світоглядна помилка. У кінематичному Всесвіті немає сил гравітації...

Весь електромагнетизм — помилковий теоретично...

Вся теорія відносності побудована на фізично хибних передумовах.

Упродовж трьох тисяч років люди користуються числом ρ , ним займалися найвидатніші уми людства, проте його природа залишалася нерозкритою.

Єдине досягнення вітчизняної науки, яке має світове значення, — таблиця Менделєєва, але й вона має ряд суттєвих недоліків”.

Стор. 337. “Технологія як обожнення надприродного особистого “Бога” для третього тисячоліття є для мозку просто непристойним тягарем, що тягне людину вниз. На зміну християнству повинне знову прийти поганство (язичництво). Але це повинно бути обожнення Природи, що спирається на її глибоке і раціональне знання”.

І тут мимоволі гіршіно подумалося: чи часом Автор не написав цю товсту книжку задля вищенаведеного абзацу, яким ця книжка закінчується?

Бо ще Едвін Г. Боринт колись сказав: “Віра завжди агресивніша за факти”. Слушно. Особливо, якщо людина у своїй вірі переконана у відсутності Бога і свідомо ігнорує факти, які стверджують Його існування.

Стефан КОСТКА

ВСЕСВІТ СТВОРЕНО РОЗУМОМ!

Двоє вчених-фізиків — Валентина Завадська і Віктор Нурібеков опублікували брошуру “До питання про виникнення Всесвіту”. Суворую науково-бюрократичною мовою вони виклали свої розрахунки із застосуванням 40 формул і використанням сімнадцяти основних величин — характеристик квантів.

Учені дійшли в тому числі й таких висновків:

1. Процес створення Всесвіту розпочався, продовжується нині і в ньому немає місця для випадковостей (у тому числі, для так званого Великого Вибуху). Скоріше, навпаки: надзвичайна складність і грандіозність Всесвіту, сформованого за допомогою трьох фізичних величин (маси, коливань і довжини хвилі) дає привід для твердження про штучне походження нашого життєвого середовища.

2. Вибудовуючи космічні концепції, необхідно враховувати обидві складові, які беруть участь у створенні Всесвіту, — речовину і свідомість.

ЗЕМЛЯ І ПЛАЗМА

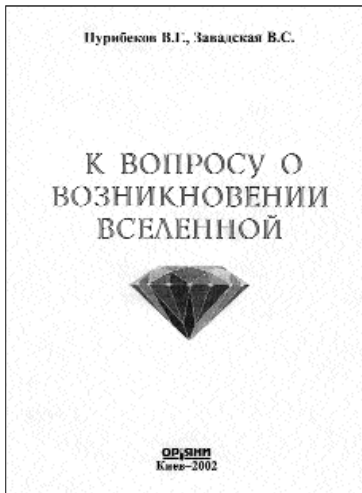
На моє переконання, твердження про те, що ядро планети складається з рідкого металу нікелевих та залізних сполук, є хибним. Якби це було так, то планети Сонячної системи давно перетворилися б на брили льоду.

Насправді ж, основою функціонування планети є концентрація в ядрі електромагнітного поля у вигляді стиснутої плазми, яка визначає силу, напрям силових ліній та величину створеного нею електромагнітного поля (ЕМП).

Рухомі спіраль ЕМП Землі може змішувати свої полюси, і це фізично є цілком нормальним, хоча певною мірою можуть постраждати тварини та радіоелектроніка.

Пульсуюче ядро ЕМ плазми продукує спіральні виходи, які створюють захисний щит Землі.

ТОЧКА ЗОРУ

3. Приймавши свідомість як організуючу субстанцію, необхідно з неминучістю прийняти й тих, хто, знаходячись за межами Всесвіту, є Творцем його і всього суцього в ньому, включно зі свідомістю, тобто, треба визнати існування потужної інформаційно-енергетичної цивілізації, відомої серед людей під збірним ім'ям Бог.

С. К.

РЕПЛІКА З ПРИВОДУ

Продукувати власну електромагнітну енергію може також і кульова блискавка (плазмоїдний водень H_4). Вона переміщується вздовж магнітних силових ліній завдяки СВЧ струмам, що випромінюються з надр Землі. Потрапляючи в кімнату, її оболонка вступає в хімічну реакцію з вуглекислим газом, від чого її ЕМП зменшується і стискується до критичної межі. Вивільнена енергія спричиняє вибух, а в результаті хімічної реакції залишається трохи гарячої води та крихти вугілля (вуглецеві кульки).

Очевидно, таким самим водневим плазмоїдом був і Тунгуський метеорит. Тому там ніколи нічого не знайдуть, хіба що вуглецеві окатиші.

Семен ВАСИЛЕНКО, м. Полтава

ПОГЛЯД

газеті, а при громадській організації, наприклад, при ВУТ “Просвіта”. У кожному разі, слід збирати ідеї, гіпотези і за допомогою незалежних експертів, які дотримуються різних поглядів, розумно коментувати їх.

— Які ідеї Ви запропонували б для цього центру вже зараз?

— З'явилось багато цікавих публікацій на тему парапсихології, котрі суттєво змінюють наші уявлення в галузі біології та генетики. Все більше стає зрозумілим, що не речовинна складова, а саме польові, променеві (випромінювальні, чуттєві, сенсорні тощо) параметри є визначальними для реалізації будь-яких функціональних можливостей людини.

Саме взаємодія полів випромінювання людини, інших людей і Космосу значною мірою визначає інтереси, наміри, прагнення та наслідки діяльності певної особи.

— А генетика?

— Нині саме й доводиться досить переконливо, що поле людини не можна відірвати від речовинної, суто клітинної складової людини. Так що всі великі відкриття про нас ще приховуються в нас.

— А яка Ваша думка щодо ідей Г. Х. Поліщука?

— Мені сподобалися його роздуми і виклад — талановитий, аргументований і цікавий, хоча не з усім у його підході я можу погодитися. Але головне в тому, що він збуджує мислення. І це — позитивно, бо це саме те, чого потребує зараз суспільство.

Записав Євген ГОЛИБАРД

— **Анатолію Макаровичу, як Ви прокоментуєте цей феномен?**

— Не все золото, що блищить. Я унікалиту називати імена, але фактом є те, що наш час характеризується появою значного числа авторів, котрі поспішають оприлюднити якісь, часом доволі чудернацькі, свої ідеї. Тим більше, що тема Всесвіту не є такою небезпечною, як, скажімо, питання причин нашої бідності в багатій країні.

— **Чи не здається Вам, що деякі сучасні “концепції”, “теорії” і “відкриття” штучно інспіровано з метою дезорганізації свідомості людей, дезорієнтації їхнього світогляду?**

— Саме так. Багато хто з авторів просто божевільний. Кажу це цілком спокійно, бо я також вважаю себе дилетантом. Багато хто з них не знає основ, а ігноруючи окремі частини серед взаємопов'язаних елементів системи, вони нерідко доходять хибних висновків.

ПРАВДА ПРО НАС ЩЕ ПРИХОВУЄТЬСЯ В НАС

Тема голодомору в Україні не стала менш актуальною внаслідок її обговорення; підвищення цін на хліб приурочено якраз до урочистостей відзначення 70-річчя цієї трагедії; політика нинішньої влади чітко демонструє намір знищення всього українського, а наш народ попри всі недосконалості побуту вперто шукає правди і порядку у Всесвіті. Ми попросили висловитися з цього приводу відомого дослідника, автора теорії часу Анатолія БІЧА.

— **Але ж більшість громадян не закінчували аспірантури за спеціальністю, наприклад, квантова фізика, й не може напружитися, щоб вірити чи не вірити вченим. Їм подавай гороскопи...**

— Давно назріла необхідність видавати спеціальний науково-популярний бюлетень (наприклад, це може бути додаток до газети “Слово Просвіти”), в якому вмішувалися б об'єктивні оцінки, рецензії, огляди новітніх ідей, винаходів, відкриттів, пропозицій громадян України незалежно від їхньої приналежності до якогось прошарку чи клану суспільства.

— **Але ж тут знову починається: а хто буде рефері, хто резюмуватиме ці ідеї, їх слушність і цінність?**

— А ви друкуйте! Ось вам, панове різні читачі, суть нової ідеї та головні тези автора і просимо висловитися сивочолих академіків та енергійних молодих дилерів...

Бо хоча консервативність офіційної науки і її система самозахисту за допомогою рецензій, відгуків, протоколів засідань кафедр тощо цілком виправдана, вона ж водночас відкидає по-справжньому передові новації саме з огляду на їх нетрадиційність і новітність.

— **Виходить, щоб бути визнач-**

ним, треба обов'язково бути академіком?

— Тут абсурдів ще більше. Бо у нас наплодилося доволі таких “академіїв”, що в них лише по кілька чоловік, зате всі вони “академіки”.

Один пан у газеті — ось дивиться: газета “Сьогодні” — цілком серйозно стверджує, що він, впливаючи певним чином на людський організм, усуває... старість. Багато хто сприймає це як істину в останній інстанції. І таких інформацій — мало не в кожній газеті. Так що науково-популярний бюлетень із тверезими аргументованими оцінками ідей (без жодної кон'юнктури та без політики) потрібен.

— **Ви оцінюєте подібні факти з позиції здорового глузду, логіки, наукової правди, етики. Але насправді кожна опублікована інформація — це продукт, якщо хочете, кулінарний. Його зварили, щоб читач проковтнув. Цей продукт претендує, передусім (а може, й лише) на те, щоб бути потужним збудником людських емоцій, а не розуму. Бо прочитати можуть усі, хто знає літери, а вже зрозуміти — лише ті, хто має відповідно наповнену голову, яку використує не лише для розваг...**

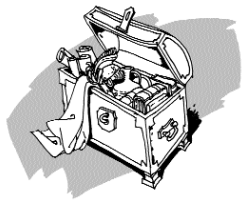
— Правильно! Саме тому на перший план виходить важливість

подавання читачеві правди. І тому повторюю: саме тижневик “Слово Просвіти”, який не скомпрометував себе жодними піарними чи іншими екзотично привабливими побрехеньками, мав би бути своєрідним центром збирання, аналізування і чесного інформування читачів про новітні досягнення небайдужих, творчих громадян України.

Бо кому, як не просвітницькому органу піклуватися про те, щоб залучити читачів до мислення, наукових пошуків та моральної відповідальності?

— **Одна з наших читачок дуже образилася, що ми, подаючи інформацію про структуру суспільства за критеріями розуму і моралі, констатували: близько 81 % населення потребує інтелектуальної та моральної допомоги, передусім — власної праці над собою, над самовдосконаленням, піднесенням свідомості. Бо, на жаль, значна частина читачів купує газети для розваги, далеко не всі з них хочуть знати правду, але саме ця частина визначає комерційний успіх відповідної газети. І тому наукова інформація користується зовсім не першочерговим попитом.**

— Є варіант: створити центр незалежних наукових рецензій не при

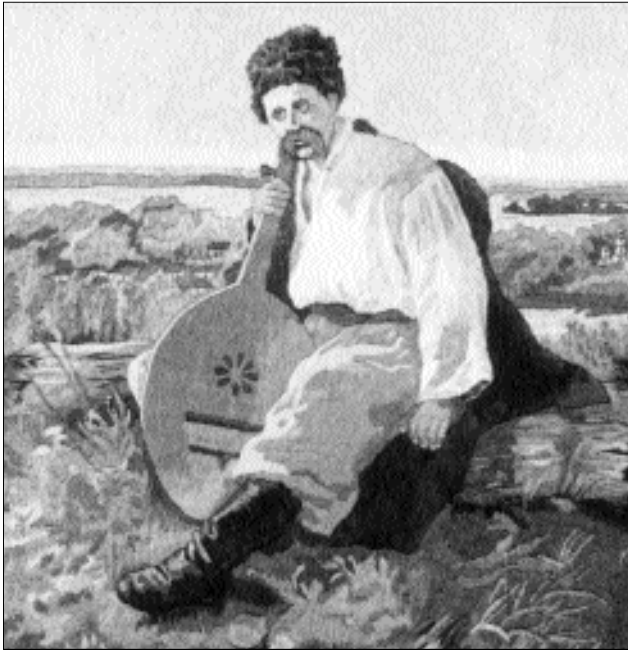

Свою небесну свічку Лариса Ковальчук отримала 24-го березня 1940 року, коли вперше побачила світ. Потужною хвилею накочувалась на нашу землю Друга світова війна. Батько Лариси з перших же днів Великої Вітчизняної пішов на фронт, із якого вже більше не повернувся у рідний Котовськ на Одещині. Уважно дивлюся в зажурені очі миловидої, невисокої на зріст жіночки, слухаю її розповідь, ствердно киваючи головою.

Моє знайомство з Ларисою Шустерман відбулося в конференц-залі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, де була розгорнута її персональна художня виставка — “Чарівний світ вишиванки”, на якій представлено 65 робіт талановитої майстрині. Тематика творів розмаїта: портрети, пейзажі, біблійні сюжети. Зачудовано вдивляюся в Тараса Шевченка — “Кобзар над Дніпром”, виконаного за картиною Костянтина Трутовського. Стишую ходу біля портретів видатних борців за вільну, незалежну, самостійну, соборну Україну.

— Хто ми? Які? Звідки? — наче вгадавши мої думки, неквапливо говорить пані Лариса. Ці запитання завжди з нами. Відповіді на них ми шукаємо всюди. А може, варто прислухатися, насамперед, до голосу, який то тихіше, то гучніше звучить у нас самих? Осмисливши минуле, пізнавши витоки своєї культури та історії, можна краще зрозуміти сьогодення і чіткіше уявити майбутнє.

Я ніде не навчалась оцього ремесла — як писати картини голкою. Ото лише в школі зробила свої перші кроки — гурток вишивання у нас такий був. А в 1959 році вступила в гідромеліоративний технікум, хоча й тоді допомагала матері заробляти на хліб наш насущний. Коли в

Вишита картина “Кобзар над Дніпром”

мене, дев’ятнадцятирічну дівчину, закохався хлопець, я почала вже серйозно висловлювати йому свої почуття. І чим ви думаєте? Голкою. Стала вишивати. Відтоді все й пішло.

— Усе почалося з любові, пані Ларисо?

— З любові, мрії і захоплення. Спочатку вишивала для нього, — мого чоловіка, — а вже трохи згодом — для себе і діточок також. Я відчула, що відтак у мене вже додається сила, бадьорішою стала. Енергетика якась з’явилася, що не передали словами. Мені наче хотось увесь час нашіптє, що це — все від Бога, від Всевишнього, і більше ні від кого.

Творчість виховує характер, його гартує. Адже не завжди досить одної лише фантазії, наполегливості та посидючості. Не завжди просто здійснити задумане. Буває часто густо, що реалізувати заповітну ідею самому, власними силами, просто неможливо. Тоді слід запалити ідеєю своїх товаришів, друзів, знайомих,

організувати роботу і спільно переборювати труднощі.

— Ідея стала матеріальною силою.

— А я ще б хотіла додати улюблений вислів світлої пам’яті В’ячеслава Чорновола: “Чому ми бідні? Бо дурні. А чому дурні? Бо бідні”. Отже, попереду в нас сила-силенна роботи. Пригадую, що я завжди тягнулася до красивого і незвіданого. Скажімо, могла довго розглядати звичайну квітку, дивуючись кольорами та розмаїттям відтінків. Любила спостерігати за метеликами, птахами й понині зберегла дитяче захоплення кіними, їх вишуканою красою та граціозністю. Згодом ця любов знайшла втілення у вишитих картинах, на яких можна розрізнити кожен волосинку в гриві, напружені м’язи, блиск шерсті. Для мене коні — саме життя. Часом нелегке. Але ж яке! Динамічне, наповнене красою.

— Наше українське мистецтво сягає своєї давнини, його розвиток ніколи не припинявся.

— Як тут не згадати про те, що в стародавньому столітньому граді Києві мистецтво художнього вишивання цінувалося дуже високо. Упродовж віків візерунки проходили довгий і складний шлях. Створюючи їх, люди з глибокої давнини користувалися умовними знаками-символами, де кожна лінія чи фігура мала своє значення.

Я творю різнобарвні об’ємні картини за допомогою лише голки і французьких ни-

вують в українській вишивці. Деякі з них несуть на собі відбиток стародавніх символічних уявлень народу. Так, мотив “барвінку” є символом немеркнучого життя. Цвіт вишні чи яблуні — символ материнської любові; рута, мальва, півонія — віра, надія, любов; любисток, волошки — символ людської відданості; ромашка — символ доброти; калина — символ невмирущого роду; виноград — радість і краса створення сім’ї;

Усього ж їх у мене за плечима — 20. Особисто я вишила майже 180 картин-полотен. У Києві відбувся мій, так би мовити, дебют, який, на мою думку, виявився дуже вдалим. Отже, 21-ша виставка запам’ятається назавжди.

— І насамкінець, пані Ларисо, що у Вас нині на серці, чим заклопотані, що у творчому портфелі?

— Закінчую художній портрет Бориса Патона, якому нещодавно виповнилося 85 років. Подумати тільки — 41 рік він обіймає посаду Президента Національної академії наук України. Хочеться особисто вручити дарунок головному вченому України. А ще у мене є, так би мовити, рожева мрія — побувати у Прилуках на Чернігівщині. У цьому невеликому старовинному місті над річкою Удай промайнули мої десять дуже щасливих років. Судить самі. Тут народилося двійко моїх дівчаток, тут вони вперше переступили поріг школи. Хотілося б, звичайно, показати милим прилучанам і гостям міста свої роботи, поспілкуватися з ними.

Про її талановитість свідчать численні записи у книзі відгуків відвідувачів виставки “Чарівний світ вишивки”. Ось хоча б оцей: “Чарівний світ чарує. Виставка виконана на рівні найвищої професійної майстерності у світі, а її автор, пані Лариса — це гордість, слава і честь України. Архітектор В. Бугайов”.

Покладу руку на серце. Зізнаюся: талант пані Лариси належним чином іще не поцінований. Не зажаданий. Вона навіть ще не заслужений художник України чи майстер народної творчості, хоча обійняла два попередні міністри культури і мистецтв присвоїти високе звання...

● **Анатолій ТУРКЕНЯ**
Фото автора

Як приємно вперше роздавати автографи

ток. Тут таємниць ніяких немає. Навпаки, я дуже рада, коли чимось могу допомогти колегам по “голці”. Що закладено в основі моєї техніки вишивання? Рисувальний шов або окладна тінюва художня гладь. При підборі кольорової гама надаю перевагу “розмитим” натуральним відтінкам. Зокрема для створення натюрмортів довелося підбирати нитки майже 150 відтінків. Перехід від одного відтінку до іншого має бути плавним. Досягти цього можна, якщо робити стібки різної довжини, які ніби продовжують попередній ряд.

В основі рослинного орнаменту лежить прагнення перенести у вишивку красу природи. Такі мотиви, як “виноград”, “хміль”, “калина”, “барвінок” часто використо-

червоний мак — символ чарівної сили, який захищає від усякого зла.

Нині виповнилося 12 років відтоді, як відбулася моя перша персональна виставка.

Одна з богуславських гір називається Лобунською. Під нею, якраз навпроти старозавітного будинку, в якому минуло дитинство Івана Сошенка, так-так, того самого — Шевченкового благодійника і приятеля, — розташувалася садиба Миколи Мефодійовича Шаповала. Про нього розповідали мені у Богуславі — єдиний на Україні майстер-ложкар, який зберіг давню традицію різання козацьких ложок.

Появі несподіваного гостя Микола Мефодійович зрадів:

— Спасибі, що вам цікаво. Давно вже до мене ніхто не приїжджав. То, було, з музеїв, учені їздили, двері не зачинялися, а тепер наче забули. Розкажу вам про ложки, розкажу. Секретів у мене ніяких немає, навпаки, аби те, що знаю, учневі якому передати...

Заходився показувати ложки — кілька десятків недовдві лежало їх на столі, і на кожному майстер намагався звернути мою увагу, для кожної знаходилась якась особлива, нехай найкоротша, характеристика. Йшлося про породу дерева, особливості заготівлі, висушування, початку роботи, тесання, рубання, шліфування і т. п.

Ні, був він зовсім не марнославний чоловік. Навпаки, од власного вміння наче відсторонювався, а розповідав про дерево і ложку, з нього виготовлену; і кожен випадок переходу сировини у задуману форму, здавався майстру неповторним. Кожна ложка — втілення мрії про досконалість, шлях до якої завжди починається, але ніколи не закінчується. Іти цим шляхом без захоплення неможливо, і там, де обривається захоплення, обривається і шлях... Те, що Микола Мефодійович — передусім, людина захоплена і зрідана своєю захопленню, я зрозумів із перших слів нашої розмови, з миттєвого бажання майстра показати допитливій людині все, що зробив, що має.

— Чуєте, як дзвенить, — показував мені нову ложку. — Так тільки верба дзвенить, а кленові ложки іншим звуком озиваються, відшліфована ще краще звучить, ніж тільки вистругана... З будь-якого дерева я їх ріжу, і кожне має свою

ЖИТИ НЕ ПІЗНО!..

властивість: краще — з м’якого, більше роблю — з липи, а найбагородніше дерево — верба. Верба — це символ здоров’я в Україні. Козаки робили тільки вербові ложки.

З рук Миколи Мефодійовича кожна ложка, яку він показував, переходила до мене, і брав я їх обережно, бо довершеність одразу впадала в око, а на дотик ложка здавалася ще витонченішою. Рука мовби відчувала те, чого оком не осягнеш.

Дивувався і перепитував: як можна так зробити?..

— Сокира, ніж, різець — і руки!.. А ще — хотіння та старання, і вийде. Я ж свою першу ложку вистругав, коли мені пішов шістьдесят восьмий рік. Занудьгував на пенсії, нудно без роботи... Тут і сталася пригода з цими ложками. Подумав, хоч і життя прожив, фронт од дзвінка до дзвінка пройшов, а жити — не пізно, почав, — може, й вийде, і почав стругати. А до того хіба що дошку на паркан міг вистругати, дров урубати, ото і вся робота з деревом.

Старий вибрав з-посеред ложок, які мені показував, одну, з вирізьбленим написом: “Моя перша ложка. 1988 рік”.

— Оце вже більше десяти років стружу, а скільки зробив — не рахував. А чимало набралось — і продавав, і дарував... Та й ще мені хочеться поробити, залишити людям — таких же ложок більше ніхто не робить... Козацька!.. Вже два століття, як козаків тих немає, а ложка збереглася, теж наша слава, хоча ніхто ту ложку й не славить.

Справді, не славить... Тільки у хаті ложкаря Миколи Шаповала подумав я про красу звичайної собі дерев’яної ложки, коли виготовить її справжній майстер, і в слід за поколіннями інших майстрів, котрі упродовж століть удосконалювали своє ремесло, і здобуті працею та уявою професійні секрети передавали один одному, так би мовити, примножуючи здобуте. На

тому тривалому шляху забувалися імена майстрів, але, завдяки їм, традиція не уривалася.

З особливим сумом розмірковував Микола Шаповал про те, що немає в нього учнів — шукав, та й не знайшов...

Далі ж повів мову з піднесеною інтонацією:

— А мій учитель і старший товариш — Михайло Лазарович Царенко. Я його згадував і згаду, такого вже майстра ніколи не буде. Оце він і навчив мене ложки стругати. Походив він із села Тептіївка, що недалеко від Богуслава. Одколи те село існує, там ложкарі були, тож і він почав робити ложки років із дванадцяти. У тому селі й збереглася козацька ложка, діди й дядьки її там споконвіку стругали.

— Дивіться! — Микола Мефодійович узяв одну з ложок, які я вже добре роздивився, але, як виявилось, не все одразу помітив. — Ось гляньте! — старий ложкар прикрив частину ложки рукою. — Що бачите?..

Я придивився, та й придивлятися, власне, не треба було довго: майнула-постала перед очима грива коня, козацького, бойового, зрозуміло, бо ж ложка — козацька!

Вдоволений моїм відкриттям, Микола Мефодійович повернув ложку іншим боком.

— А тепер що бачите?

Теж не треба довго розмірковувати: човен плив переді мною, човен запорозький, легкий і непереможний човен, звитяжець морських походів — чайка!

Ще раз повернув майстер ложку переді мною, новим і несподіваним її обрисом:

— Що бачите?

— Люльку!

— Таки справді, люльку!.. А це ось, погляньте, на держачі — хрестик... Це — ворота в Січ... Ложка служила і як ложка, і як перепустка, і треба, щоб то була вербова ложка. Сторожів запитували: — Покажи, яка у тебе ложка?.. Коли не така, могли й не повірити.

Не знаю, можливо, цю легенду придумали самі ложкарі, щоб піднести значення своєї праці. Але Микола Мефодійович у достовірності мовленого був переконаний, і, звісно, що почув він про цю особливість ложки від свого вчителя. Знову про нього заговорив:

— Гарний Михайло був чоловік, гордий, гарячий... Завівся якось із дядьками на базарі: я, каже, за день п’ятдесят ложок вистругу і ніж у мене такий, що не затупиться, — як бритва, я потім ним могу поголитися. І, знаєте, поголився, і в спорі тому переміг. А перед смертю, він уже був старенький, але з костуром іще поволі ходив, каже: “Микола, зроби мені свою ложку, на пам’ять. Ти тільки один у мене учень, який уміє робити краще за мене”. Я йому зробив... А він мені свою ложку подарував. Так ми товаришували, і так — попрощалися...

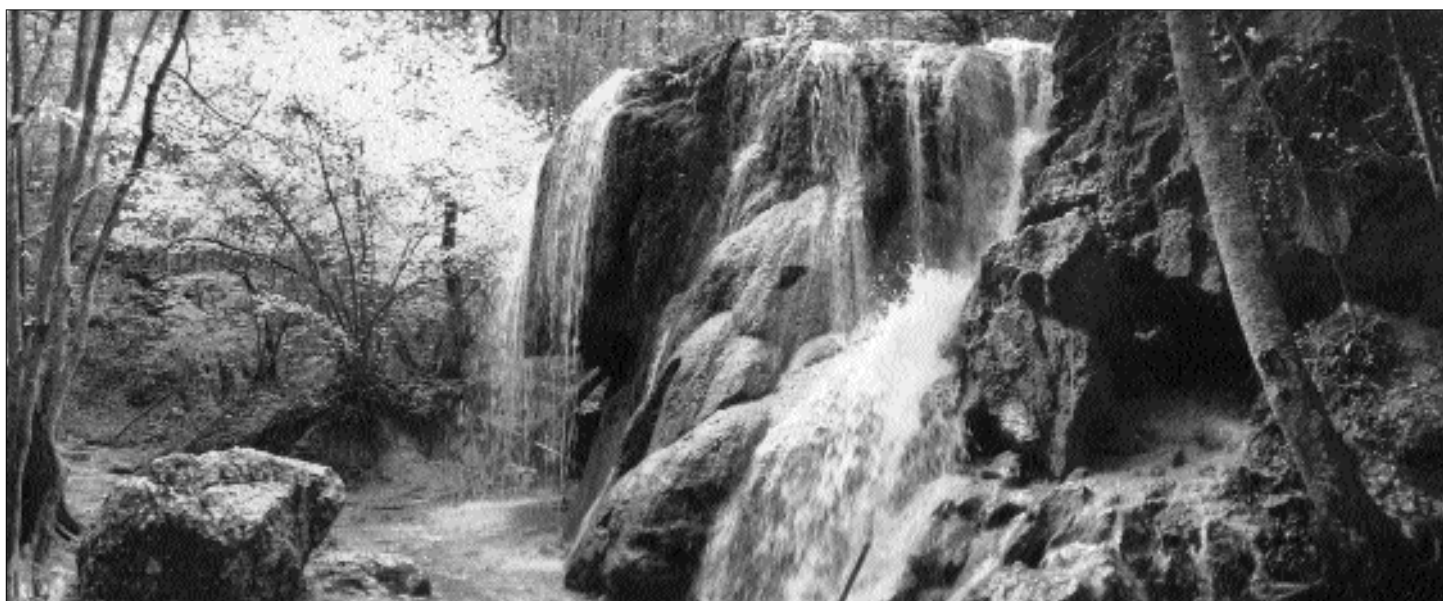
...Наступного мого приїзду до Богуслава не застав я у хаті під Лобунською горою старого майстра. Вдова, Марія Петрівна, розповідала: працював він, доки міг, і останню свою ложку вистругав незадовго до смерті. Мабуть, таки найкращу ложку!.. З гривою коня, чайкою і люлькою, і перепусткою на Січ.

...Роздивлявся я ложку, згадував добру людину і справді неповторного майстра, — і слова Миколи Мефодійовича згадувалися. Улюблена думка, яку він повторював, наче мимохідь, і тихим, що вже підкоряється старості, голосям, але твердо, вкладаючи у неї значний і власною долею випробуваний зміст:

— Жити не пізно!..

Чимало мудрих думок залишилося нам у спадок од мудреців різних часів і народів. Якись я знаю і обрав для себе, мовби для підтвердження власних думок про час, що минає, і життя, яке у кожного з нас одне. Гарні це думки, але чи стаємо з ними сильнішими перед невідомістю?.. А от почуте в Богуславі — почув уперше і не забуваю.

● **Анатолій СКРИПНИК**

ФОТОПОГЛЯД

ФЕЄРІЯ КРИМСЬКИХ ПЕЙЗАЖІВ

За всіх часів людина прагнула літати. Якщо не піднятися над грішною землею, то хоча б над самим собою. Піднятися духом. А для цього потрібні всього лише два крила. Для багатьох такими крилами є професія і захоплення. Іноді захоплення "перетягує ковдру" і стає професією, часто одне доповнює інше. Це вповні стосується фотохудожника Анатолія Ковальського, який "за сумісництвом" є ще й головою Республіканського комітету лісового та мисливського господарства Автономної Республіки Крим, кандидатом економічних наук, заслуженим працівником сільського господарства України, лауреатом Премії Ради Міністрів.

На рахунок А. Ковальського — три великі виставки: дві відбулися в Криму, остання — у Києві.

Художньою фотографією Анатолій Йосипович почав займатися на початку сімдесятих років.

Головна тематика — пейзаж. Роботам Ковальського властива висока реалістичність, яку одухотворює родзинка художнього "Я". Завдяки глибокому знанню природи й довголітньому досвідові, він завжди безпомилково вибирає ракурс і відстань до об'єкта зйомки.

Фотокартини Ковальського завжди бездоганно освітлені, що підкреслює красу тих місць, які побачив об'єкти майстра. Ви разом із автором побачите Крим новими очима, а монументальна (і в той же час — дуже трепетна й тендітна) краса Кримського лісу, скель і водоспадів зачарують Вас назавжди. Творчість Анатолія Ковальського — це логічне продовження головної мети його життя: захист і збереження природи.

Мрія Анатолія Йосиповича Ковальського — увіковічнити заповідники України, випустивши фотоальбом, у якому б знайшли відображення Карпати, Уманський дендропарк "Софіївка", Святогорський монастир у Донецькій області, піщані бархани Херсонщини, "краєвиди" Асканії-Нової та безліч інших українських "перлин".

Володимир КОСКІН

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Регістраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук, Олег Бесський.

Адреса редакції: Завулок Музейний, 8, Київ-1,
01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://www.prosvita.com.ua>
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає.
Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.